

FOLKEHØGSKOLEN

#5 – 2015 – ÅRGANG III – UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

PORTRETTET: BILLEDKUNSTNER
LARS STAFFAN EVJEN

SIDE 4

STREET ART:
JOHN CUNNINGHAM:

SIDE 20

KUNSTHÅNDVERK:
DIGITALTRETTHET

SIDE 36

TEMA:
**KUNST,
ESTETIKK
OG ARKITEKTUR**

FOLKEHØGSKOLEN

UTGITT AV FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Redaktør:
Øyvind Krabberød
ok@folkehøgskole.no
mob. 986 27 439

Send ros og ris til:
redaktor@folkehøgskole.no

Redaksjonsråd:
Øyvind Brandt, Dorte Birch, Knut Simble og Sindre Vinje

Kommer ut med 5 nr. pr. år
Frist for innlevering av stoff: Den 15. i måneden før utgivelse, som er 15. februar, april, juni, september og november. Stoff meldes i god tid før deadline.

ISSN 0333-0206

Design: **Anyplace (anyplace.no)**
Produksjon/trykk: **Østfold trykkeri**
Papir: Amber Graphic
Forsidefoto: **John Cunningham**

Abonnement: 300 kr
Annonser: 1/4-side: 2.100 kr,
1/2-side: 4.100 kr og helside: 8.000 kr

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo, tlf.: 22 47 43 00,
fax: 22 47 43 01, bankgiro: 8101.34.46466

fhf@folkehøgskole.no
www.folkehøgskoleforbundet.no
www.frilyntfolkehøgskole.no

Generalsekretær:
Knut Simble
knut@folkehøgskole.no
tlf.: 69 14 44 63 / 974 28 979

Leder:
Øyvind Brandt
Falkestien 12, 3179 Åsgårdstrand
oyvind.brandt@folkehøgskole.no
tlf: 900 77 694

Nestleder:
Per Egil Andersen
Elverum folkehøgskule

Styremedlem:
Siri Skjerve Gjeldnes
Ringebru folkehøgskule

Styremedlem:
Sivelin Kjølstad
Sogndal folkehøgskule

Styremedlem:
Ulf Langmo
Vefsn folkehøgskole

1. varamedlem:
Kristin Smith
Ringerike folkehøgskole

INFORMASJONSKONTORET FOR FOLKEHØGSKOLEN
Øvre Vollgate 13, PB 420 Sentrum, 0103 Oslo
Tlf.: 22 47 43 00
if@folkehøgskole.no

Daglig leder:
Dorte Birch
dorte@folkehøgskole.no
tlf: 913 52 372

Fagpressen

LEDER: KUNST ER LIVSNØDVENDIG FOR MENNESKER

PORTRETET – LARS STAFFAN EVJEN

PEDAGOGISK HVERDAG: LANDART

TONEHEIM: MILJØVENNLIG NYBYGG

ESTETISK ERFARING

ARKITEKTUR: ESTETIKK OG IDEOLOGI

UTSTILLING: SPEKTAKULÆRE STRIPER

STREET ART

GERILJAGARTNERE I AKSJON

NOVELL: PUSLESPEL

BILDET: METAMORFOSE – DALL

ESTETISKE FAG I SKOLEN

KUNSTHÅNDVERK: DIGITALTRETTHET

VALGFAG: GERILJABRODERING

ARKITEKTUR: LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

PISA: KUNSTFAG VELGES BORT

KUNSTNER: SUSANNE HÆTTA

SIVELIN KJØLSTAD: OM KUNSTBEGREPET

MAKING: TEKNOLOGI OG KREATIVITET

BÆREKRAFTSKONFERANSE

LEDER, ØYVIND BRANDT

FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

INFORMASJONSKONTORET

BAKSIDEN: TEKST/DIKTSTAFETT

3
4
8
10
12
16
19
20
26
28
30
34
36
38
40
43
46
47
48
50
54
55
57
60

FOTO: ØYVIND KRABBERØD

MAGASINET FOLKEHØGSKOLEN

Folkehøgskolen gis ut av Folkehøgskoleforbundet og er organisasjonens talerør overfor medlemmer, ansatte i folkehøgskolen, politikere, pedagoger og læresteder.

Bladet skal sette dagsorden, speile og kommentere aktiviteten i frilynt folkehøgskole og i organisasjonen ved å bringe aktuelt pedagogisk, politisk og kulturelt stoff til inspirasjon og debatt.

Folkehøgskolen legges ut på bloggen frilyntfolkehøgskole.no. Målet er å ha en vekselvirkning mellom blad og nett. Relevante blogginnlegg kan også tas inn i bladet. Folkehøgskolen startet opp som Høgskolebladet i 1904 og er medlem av Fagpressen.

LEDER

— KUNST ER LIVSNØDVENDIG FOR MENNESKER

Tiden er kommet for å vie kunst og estetikk et temanummer. Vi håper temanummeret kan være til inspirasjon for lærere som jobber med fagområdet, men også for hele organisasjonen som insitament til å vie det estetiske feltet mer oppmerksomhet – det være seg nybygg/arkitektur, mat, park og hage, inventar og utsmykking.

De estetiske fagene er på vikende front i norsk skole – også i folkehøgskolen. I 2003 var det 102 linjer under paraplyen kunst, design og håndverksfag. Tolv år senere, i dag, er tallet 45! Det er en nedgang på 56 prosent, og flere av de gjenværende kunstlinjene holdes i live fordi skolen synes det er viktige tilbud. Vi tror dette speiler utviklingen i samfunnet. Verdsettingen av arbeid med estetiske fag er rett og slett i fritt fall. Her finner vi: *Rektorer som driver med kultur i smug, talenter som ikke blir sett, gutter som mobbes fordi de vil synge*. Dette var noen av professor Anne Bamfords varsko etter studier av kulturlandet Norge, i forskningsrapporten *Arts and Cultural education in Norway*. Funnene gir kraftige riper i lakken for det kulturelle landskapet i Norge.

De siste ti årene har andelen av musiske fag sunket fra 20 prosent i grunnskolen, til dagens om lag 12 prosent.

Dette skjer i skyggen av PISA-hysteriet. PISA-testene kom i 2001 og markeds- og konkurransebølgen slo inn i skolen med full kraft. De første resultatene førte til sjokkbølger inn i OECD-området. Det var ikke bare innen det enkelte land det skulle konkurreres, men også landene imellom. En 2,5 timers utvalgsprøve i tre kognitive ferdigheter

la grunnlaget for å felle dom over et lands skolekvalitet i sin helhet. Det som gjelder er matematikk og lesing, språk og naturfag. Andre fag og ferdigheter og andre sentrale mål i skolen ble nærmest blåst bort fra den politiske dagsorden.

Anne Bamford sier: – Dere har høstet opp PISA-undersøkelsene som den eneste sannhet. Rangeringen brukes som argument for å kutte i kunst- og kulturfag i skolen. Faglærere forsvinner, kompetansen blir borte. Dessverre skiller Norge seg ut fra andre land i Europa når det gjelder kulturfaglig kompetanse i skolen, på en negativ måte, sier forskeren fra Australia.

Finland har toppet PISA-testene flere ganger. De økte andelen «hardcore» fag på bekostning av de estetiske fagene, da sank resultatene i fagene som OECD-måler på – matematikk, lesing, språk og naturfag. Dette har de forlatt og legger

nå økende vekt på samarbeid, kreativitet og problemløsning. Men det ser ikke ut som disse signalene har nådd de styrende skolemyndigheter her på berget.

Vi kan argumentere for kunst og kultur i skolen med at det vil øke «the human capital» og den økonomiske konkurransekraften. Men er ikke det litt trist? Vi tror at kunsten er samfunnets følehorn, som Morten Krogvold uttrykker det. Den er helt nødvendig for å få et menneske og samfunnet til å utvikle seg. Kunst er livsnødvendig for menneskene.

Vi blir fattigere som folk og som enkeltindivid om ikke kulturen får sin rettmessige plass fra første skoleår. Hvis ikke det raskt tas tak i dette står vi i fare for å ende opp med et samfunn som er fornøyd med Idol-sendingene på TV og en populistisk tilnærming til kulturområdet.

Så folkens – her har folkehøgskolen en oppgave i fortsatt å være og stadig utvikle seg som fyrårn innen kunst og estetikk. Lykke til!

OYVIND KRABBERØD

– KUNSTNEREN SKAL IKKE AVGRENSE KUNSTVERKETS BETYDNING

Vi møter billedkunstneren Lars Staffan Evjen i Vardø, det er juli. Ti varme grader med Barentshavet mot fjæresteinene. Evjen søker mot nord om sommeren, her finner billedkunstneren rom og inspirasjon.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Det er tegning og kull Evjen arbeider mest med. Siden 1994 har han jobbet med en serie kulltegninger – *Interior i stillhet*. Det har blitt nærmere 200 bilder, mange i store formater – meget arbeidskrevende prosess og teknikk. Arbeidene er kjøpt opp av de viktigste museene i Norge, og Evjen har fått anerkjennelse og gode anmeldelser.

Tegneren fra Moss liker dype samtaler og tar alt annet enn lett på det skapende arbeidet.

Vi går friskt ut og spør: – Hvorfor trenger vi i det hele tatt kunsten?

– Da må jeg først si noe om hva jeg mener kunst er. Når en snakker om kunsten så er det ikke bare bildende kunst, men litteratur, teater, film, dans og arkitektur. Uansett hvordan vi definerer det er kunsten en stor del av vår kultur. Vi er nesten ikke mennesker uten kunst. Det mest verdifulle har vi begynt å kalle kunst. Noe er stor kunst, vi tar nå med mer inn i kunsten enn tidligere. Jeg har ikke noe imot det, vi trenger bredden. Men det er et vanskelig spørsmål å svare på. Det kan være mye kunst i det «vanlige» mennesker driver med av skapende arbeid, men jeg synes noe er mer storslagent enn noe annet.

– Jeg undrer på hva han vil med bildene sine – er det noe budskap der?

– Stillheten og mørket er to grunnleggende kategorier i menneskets erfaringsverden – det er fraværet av lyd og lys. Mørket er truende fra menneskelivets start – du vet ikke hva som skjer. Tilbakemeldinger fra publikum, kuratorer og kunder har vært med på å påvirke nye bilder, folket rundt har også vært medtolkere av bildene mine. Kunstneren skal ikke avgrense kunstverkets betydning.

– Det ligger ofte et lite lys i mørket i bildene, men jeg vil ikke legge noe veldig litterært i arbeidene. Jeg vil kalle tegningene *poetisk minimalisme*, de er ikke harde selv om det er rette linjer og flater. Kanskje er de tidløse fordi de ikke tilhører noen bestemt stilart.

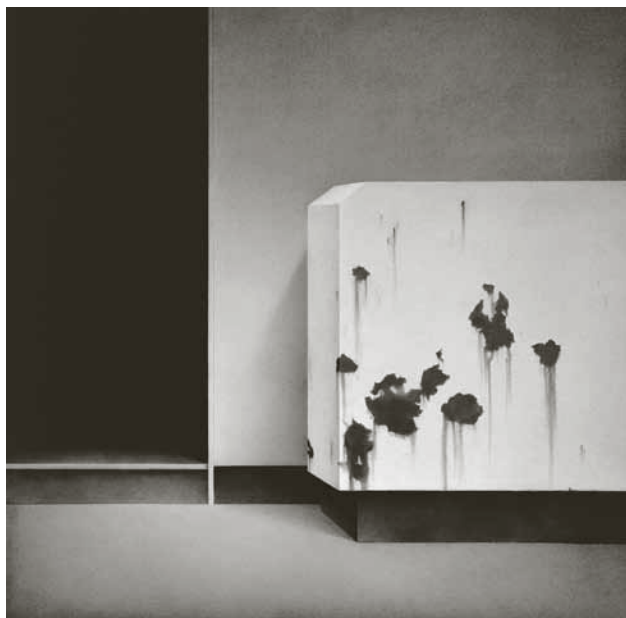
Når Evjen stiller ut bildene sine er det ofte en spesiell stemning i utstillingsrommet, bildene skaper en atmosfære av ro og kontemplasjon.

MODERNISMEN

– Noen påstår at samtidskunsten ofte framtrer i *keiserens nye klær*. Hva tenker du om det?

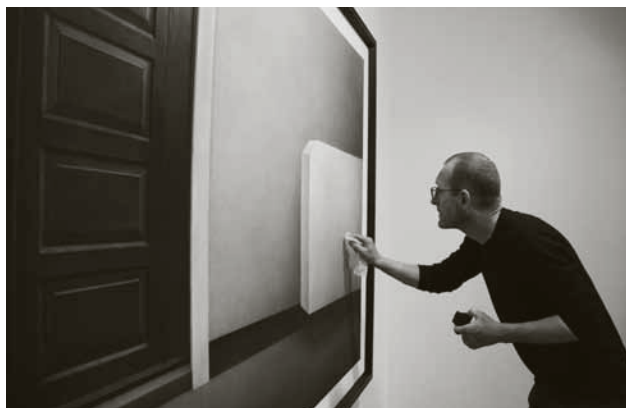
– Det er veldig lenge siden kunsten kom slik påkledd, det startet på begynnelsen av 1900-tallet. Da løp kunsten løpsk – det var et opprør – den absolutte tomhet med Malevich. Noe av samtidskunsten ser ut til å ha lite på hjertet – det viktigste synes å være å bli lagt merke til. Stor kunst forekommer, men vi er ikke enige om når den framtrer. Tidligere ble jeg provosert av dette, når jeg nå ser en utstilling med lette påfunn trekker jeg på skuldrene og går videre. Hvis andre finner innhold i det så er det greit, reflekterer Lars.

– Tidligere i klassisk tid, var kunsten et håndverk, slik er det ikke lenger. Det er ikke et fagområde hvor du har lært noe

Alle tegningen er fra serien *Interior i stillhet* 1997–2014.

«Mitt prosjekt handler om stillhet – en stillhet det finnes alt for lite av, både i mitt liv og i andres»

«Vi er nesten ikke mennesker uten kunst»

håndverksmessig som ingen andre behersker, men det kan være kunst like fullt. Kunst handler nå mer om hva som er interessant. Noe som er dårlig håndverksmessig kan være viktig likevel, og løfte fram viktige spørsmål i vår tid. Det kan være kunstnerisk viktig og virkningsfullt, men det behøver ikke være godt.

POETISK DIMENSJON

– Tegningene mine er nitide, langsomme, og fullstendig uten spontanitet i selve utførelsen.

I et intervju med Beate Petersen i 2006 sa Evjen om sine arbeider:

– Jeg holder fast ved forestillingen om at teknikken står i uttrykkets tjeneste. Hvis den tekniske utførelsen hadde holdt et lavere presisjonsnivå, ville tegningene formidlet noe helt annet. Den roen tegningene har, er et resultat av den tekniske finpoleringen.

– Jeg er opptatt av at bildene mine skal ha en poetisk dimensjon, samtidig som de er utført med streng saklighet. Jeg tror det er denne kombinasjonen som gir bildene ambivalente trekk. Den formen tegningene mine har, og som altså bygger på en stram og nøktern visuell retorikk, er fra min side en reaksjon på den overfladiske og påtrengende støyen i mediesamfunnet, som også nødvendigvis påvirker kunsten. Mitt prosjekt handler om stillhet – en stillhet det finnes alt for lite av, både i mitt liv og i andres. Men for at bildene ikke skal bli for monotone, varierer jeg lyset og utsnittene. Eller jeg endrer detaljer. Døråpningen kan eksempelvis i enkelte tegninger framstå som alt for høy til å være en egentlig døråpning.

POLITISK KUNST

Selv om det er vanskelig å spore politiske undertoner i Evjens kunst, er han et samfunnsengasjert menneske. – Hvis det gjelder å styrte tyrannier og fjerne makthavere så har kunst i

høyeste grad sin berettigelse. Men den har en funksjon uansett i å kommentere politiske begivenheter.

Christian Kroghs bilde *Albertine i politilegens venteværelse* bidro til at lovgivningen om prostitusjon ble endret til det bedre. Per Kleivas *Amerikanske sommerfugler*, som kommenterte Vietnamkrigen, hadde betydning i samtiden. Men bildet vil også bli stående utfra estetiske kriterier.

KLASSISKE TONER

Lars Staffan Evjen er en lidenskapelig musikkelsker – fra et strøket anlegg i atelieret ved Vågen i Bergen er det klassiske toner som flommer, gjerne ulike innspillinger som blir grundig analysert.

– Har du en komponist som du synes matcher dine bilder – du er lavmelt og tegner i sort-hvitt og grånyanser?

– Det må være en komponist som har et avgrenset uttrykk og som er gjentakende. Jeg har bevisst hatt et avgrenset billedspråk – med variasjoner over et tema. Den langsomme prosessen har virket veldig kreativt på meg personlig. Det som oppleves som to like bilder kan være svært forskjellige for meg. Jeg har tenkt ut småting, det har passet meg godt – jeg visste hva det skulle handle om, og når jeg utarbeidet en variant ga det meg glede. Jeg tenker ikke umiddelbart på en komponist, men jeg tror bildene mine er mer som kammerspill. Kunstnere som har motivert meg med sine begrensede motivkretser er Leonard Rickhard, Vilhelm Hammershøj og Jan Vermeer, avslutter Evjen.

LARS STAFFAN EVJEN

- Født i Moss 1945.
- Bor og arbeider i Bergen.
- Vestlandets kunstakademi 1990–95
- Arbeider i større samlinger:
  - Nordnorsk kunstmuseum
  - Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design
  - Bergen kunstmuseum
  - Norsk kulturråd

Installasjon Bergen kunstmuseum 2011.

PROSJEKT: LANDART

POINT OF VIEW

Vi var helt ukjente for hverandre. Det er ikke langt unna sannheten når jeg beskriver det som et håndtrykk, en kort utveksling av navn, og så bar det til skogs. Hvem skulle trodd de hadde havnet på en kunstlinje? Var dette en del av dealen? Slite seg gjennom busker og kratt langt pokkerivold ute i Torvika på Nordmøre med en overivrig kunstlærer og en blytung gardintrapp å slepe på. Men der var vi altså, KunstLab 15/16, med landart som årets første prosjekt. Vi skulle jobbe sammen, hele gruppa skulle lage et felles kunstverk, og vi skulle være ferdig til 27.september. Dette var nemlig en del av et større utstillingsprosjekt der vi deltok sammen med 14 andre kunstnere, og åpningsdatoen var fastlagt.

Undervisningen denne uken foregikk selvfølgelig også midt ute i skogen. Både den planlagte, men ikke minst den spontane samtalen omkring hva det egentlig var vi holdt på med. Vi snakket om landart som en opprinnelig uttrykksform, det at kunstneren jobber i dialog med naturen og omgivelsene rundt seg. En aktivitet vi har holdt på med vesentlig lenger enn slutten på 60-tallet, som blir regnet for å være da den moderne formen for landart hadde sitt utgangspunkt. Diskusjonene gikk også rundt det at vi var nødt til å forholde oss til naturens gang og hvordan vi på best mulig måte kunne integre dette i kunstverket, og det dukket opp spørsmål rundt hva det er som gjør at noe er kunst og noe ikke er det?

I ettertid ser jeg at det å jobbe så tett sammen og i tillegg, for noen, bevege seg på kanten av komfortsonen var en verdifull øvelse i starten på året vårt sammen. Vi ble nødt til å forholde oss til hverandre på en helt annen måte enn vi gjør når vi jobber individuelt på verkstedet eller i klasserommet. Det er en anstrengende øvelse å tåle at ikke alle bidrar like mye til fellesprosjektet vårt, og krevende å skulle være åpen for andres idéer som absolutt ikke var det en selv hadde tenkt å foreslå. Vi måtte også slite med hverandres skrantende motivasjon når yr gikk over i regn og det fortsatt var to timer til vi skulle dra hjem.

Resultatet ble en tunnel bygget inne i skogen, som en konstruksjon som var grodd ut av terrenget av seg selv. En mulighet til å se stedet og omgivelsene på en ny måte og fysisk gå inn i et kunstverk. Tunnelen fikk navnet Point of View, og på utstillingsåpningen fikk vi se vårt eget prosjekt med nye øyne. Det som vi hadde stått og jobbet med dag ut og dag inn alene for oss selv ble en del av en større helhet. Endelig kom beviset på at det vi hadde jobbet med og idéene vi hadde hatt også kunne bety noe for noen andre. At vi fikk kommunisert noe og gitt opplevelsen videre.

Tilbakemeldingene fra publikum var gode, og mange kom med nye refleksjoner rundt det vi hadde laget. Kunst i det offentlige rom, enten i et bymiljø eller ute i skogen, oppleves

på en helt annen måte enn inne i et galleri. Publikum kan forholde seg mer direkte til kunsten, den blir i større grad en del av de hverdagslige omgivelsene vi er så vant til å bevege oss i.

TEKST OG FOTO: **SIRI SKJERVE**, KUNSTLÆRER NORDMØRE
FOLKEHØGSKULE

«Kunst i det offentlige rom, enten i et bymiljø eller ute i skogen, oppleves på en helt annen måte enn inne i et galleri»

VEKTLEGGER MILJØ OG ESTETIKK: **TONEHEIM MED MILJØVENNLIGE NYBYGG**

Toneheim folkehøgskole på Hamar satser miljøvennlig. 13 nye internat – bygd som passivhus, sto ferdige i juni 2014. Disse har et energibehov på bare 20 prosent i forhold til de gamle internatene som ble revet.

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Rektor Jon Krognæs er godt fornøyd med de nye internatene ved skolen som er bygget som passivhus.

PASSIVHUS

(tysk: *Passivhaus*) er hus med en spesiell konstruksjon som gir et vesentlig lavere energibehov enn dagens standard. Konseptet er utviklet i Tyskland, der det også er utarbeidet kriterier for sertifisering av passivhus og passivhusutbyggere. Passivhus har et energibehov som er ca. 25% av normen for tradisjonelle boliger. Energiforbruket reduseres gjennom passive tiltak som ekstra varmeisolasjon, ekstra god tetthet, gode vinduer, utnyttning av solenergi og varmegjenvinning.

I dag finnes det mer enn 40 000 passivhus rundt om i verden, hovedsakelig i Tyskland og Østerrike, men også Sverige har vært tidlig ute og har per i dag over 1 000 ferdige prosjekter. Konseptet omfatter både boliger, kontorbygg, skoler, barnehager, idrettshaller og sykehus.

Innføring av krav vedrørende *passivhus* i Norge diskuteres både politisk og i byggenæringen. Det er uenighet om hvorvidt *passivhus* modellen er en god måte å redusere energibruk i bygninger på. Tilhengere av *passivhus* ønsker å gjøre dette konseptet til lovpålagt standard.

KILDE: WIKIPEDIA

De har lagt vekt på det sosiale folkehøgskolelivet i byggeprosjektet – dobbeltrom og dusj/toilett på gangen.

– Vi ville bygge et «fyrstårn» så miljøvennlig som mulig, sier rektor Jon Krognes ved musikkfolkehøgskolen Toneheim. Videre forteller han at de også har lagt stor vekt på et arkitektonisk kunstnerisk uttrykk. Det sosiale miljøet har de også tenkt på. Det er ikke bad på rommene og elevene ved skolen bor på dobbeltrom. Betong og tre gir et flott inntrykk inne i bygningene. Det nye bygningskomplekset er designet for folkehøgskoledrift og ikke for utleie om sommeren. – Vi har hatt en pedagogisk idé fra starten. Arkitekturen skulle fremme det sosiale livet på skolen. Det er løst ved ganske så små dobbeltrom med dusj og toilett på gangen – og elevstuer med store vinduer og godt inn- og utsyn – uten gardiner!

ARKITEKTKONKURRANSE

Rektor Jon Krognes understreker at der har vært viktig for dem å finne en miljøvennlig og estetisk god løsning og ikke bare velge det billigste alternativet. Hadde de valgt det absolutt laveste budsjettmessige alternativet hadde de kunnet bygge for 18.000 kroner pr kvadratmeter. De måtte opp i 26.000 kroner. Prosjektet ble dyrere derfor måtte de vente med å bygge seks av internatene, noe skolelederen mener var riktig. – Vi har valgt betong og ubehandlet tre, det gir mindre vedlikehold og vil spare oss for fremtidige utgifter. Det samme vil energikostnadene som reduseres drastisk. Totalkostnaden

på byggeprosjektet ble 62,5 millioner kroner.

Bygningene gir et flott inntrykk. En tårnlignende avslutning på taket samtaler med kirken rett ved. Utvendig er de i ubehandlet tre innsatt med jernvitrol for naturlignende uttrykk. Det har blitt isolert usedvanlig godt i guly, også utenfor veggene, slik at det ikke dannes kuldebroer.

På Toneheim ønsket de estetisk og kunstnerisk kvalitet i prosjektet. Det ble derfor utlyst en arkitektkonkurranse hvor blant annet Jensen & Skodvin arkitektkontor deltok. Det ble imidlertid arkitektkontoret Aursand og Spangen og deres Hamarkontor som fikk jobben.

ESTETISK ERFARING SOM DEL AV DANNELSEN I FOLKEHØGSKOLEN

I en årrekke har jeg jobbet innenfor det som kalles estetiske fag og kanskje følt det plassert litt i en bås. Dels fordi jeg har tenkt at estetikk er så mye mer enn det jeg jobber med, men også fordi jeg synes at mitt fag blir litt låst med en slik plassering. Jeg har hatt en akselererende interesse for å finne ut noe mer om estetikk. Hva er estetikk?

AV MARIANNE JEPSSEN, HOLTEKILEN FOLKEHØGSKOLE

Marianne Jepsen
Foto: Øyvind Krabberød

Mitt utgangspunkt er verken filosofens eller kunstnerens, men lekmannens nysgjerrighet!

Estetikk er et av disse begrepene som får en renesanse innimellom og blir omdefinert for å passe til tiden vi lever i. På samme måte som dannelse i de siste årene er tatt opp igjen til fornyet debatt og forståelse. Det er bra for slik blir begrepet virkelig og håndterbart for oss som skal jobbe med det i hverdagen med elevene.

Da jeg for noen år siden jobbet med allmenndannelse i folkehøgskolen så jeg estetisk dømmekraft og estetisk dannelse som en individorientert del av dannelsen i folkehøgskolen. Dette ga meg anledning til å lese litt mer om estetikk og hvordan begrepet har vært oppfattet og har utviklet seg gjennom de siste 2–300 år. Den tyske filosof Gernot Böhmes (1937) holdning om å tilbakedefinere estetikk og ta utgangspunkt i Alexander Gottlieb Baumgartens (1714–62) sansenes erkjennelse fra midten av 1700-tallet gir oss et bredt begrep som ikke bare handler om finkultur og kunst, men også om hverdagsestetikk og ikke minst natur. Böhme definerer tre områder som han mener er estetikk: **natur, det reelle (design) og kunst.**

I daglig tale bruker vi estetikk om det skjønnne og harmoniske, om smak og om erkjennelse gjennom sansene, skriver Astring og Sørensen i deres bok *Æstetikk og læring*. Det ligger ikke så langt fra det Böhme skriver om.

DEN SANSELIGE ERKJENNELSE

Baumgarten fremførte på 1700-tallet den sanselige erkjennelse som en filosofisk teori for å forklare den del av erkjennelsen som angår de klare, men utydelige forestillinger, altså følelsenes og fornemmelsenes område. Han mente at den logiske erkjennelse må suppleres med en estetisk erfaring hvis man vil erkjenne verden i dens metafysiske helhet. Tar vi ikke estetikk med får vi altså ifølge Baumgarten ikke et helt bilde av verden. Vi mangler en dimensjon og klarer ikke å erkjenne verden uten å bruke både den estetiske og den analytiske evnen vår.

Senere ble estetikk snevret inn til å være et begrep i kunsten. I dag er det imidlertid stor enighet om at estetikk ikke bare handler om det finkulturelle – men det er ikke enighet om hvor bredt begrepet dekker.

Mange definerer i dag estetikk som noe som er symbol for noe annet og det blir dermed et kulturelt begrep som ikke inkluderer naturen. Hansjörg Hohr bruker for eksempel begrepet sanselig symbolikk om lek og estetisk virksomhet. I de danske folkehøgskolers forsøks- og utviklingsarbeide fra 2005 har man holdt seg til denne vinklingen.

Andre er opptatt av at vi får natureestetikken og den sanselige erfaring av naturen tilbake i vår hverdag for at vi gjennom det får en erkjennelse som gjør oss i stand til å skape en bærekraftig utvikling. Svend Erik Larsen peker i en artikkel i et kompendium fra Naturrådet i Danmark på at naturen må oppfattes både som opplevelselslandskapet og overlevelselsland-

««Böhme definerer tre områder som han mener er estetikk: natur, det reelle (design) og kunst»»»

skapet og at begge må knyttes til estetiske kategorier. I dette perspektiv gir både natur og kultur estetiske erfaringer som fører til etisk refleksjon om blant annet bærerdyktighet. C. Otto Scharmer sier det slik: «*Den økologiske krise er et tegn på at vi har mistet sansene som inngang til naturens levende felt.*»

For meg å se er det felles for de ovenstående betraktningene at det er erkjennelse med bakgrunn i erfaring som gir oss mulighet for å handle. Ikke bare på bakgrunn av en vitenskapelig teori men at vi nettopp ved å koble den analytiske vitenskap med den estetiske erfaring får et bedre grunnlag for våre handlinger og beslutninger.

HVERDAGSESTETIKK

Hverdagsestetikken ser vi overalt. Vi snakker om design og innretning og velger nøye ut det vi liker og synes er fint, det som direkte og indirekte signaliserer våre verdier. Alt det vi omgir oss med har ikke lengre bare en bruksverdi og en bytteverdi, men også en iscenesettelsesverdi (Böhme). Ting og holdninger signaliserer en livsstil og det gjelder å iscenesette seg selv ut fra de ting og de holdninger man velger. Vi oversvømmes av ulike livsstilsmagasiner om interiør, trening, reise, mote, hage, hytte, båt...

Dette er toppaktuelt i vårt arbeid med ungdommer. De må konstant velge hvordan de vil iscenesette seg selv. Er klesstilen siste nytt fra motebladene eller er det gjenbruksstil fra Fretex? Mange prøver å finne sin egen stil, men hva er *min egen stil*, hvordan velge den og hvem påvirker? Hvilke interesser prioriteres, er det trening, friluftsliv, film eller... Og holdningene, hva er politisk korrekt å mene og hvordan møte de som mener noe annet enn en selv? Hvordan opptrer en politiker, hvordan var talen iscenesatt etc.

Iscenesettelsesverdien forholder vi oss til, den har blitt en del av hverdagen vår. Vi bruker ikke bare bruks- og bytteverdi i våre vurderinger men også sansene, de estetiske inntrykk.

SANSE OG REFLEKTERE

Vi er alle utsatt for en rekke påvirkninger og valg. Ikke minst er ungdommene i en livsfase hvor de blir påvirket og prøver ut ulike holdninger og uttrykk. Dette må vi hjelpe elevene med. Noe gir seg selv på en folkehøgskole hvor det kommer ulike

Hamburger Bahnhof: Joseph Beuys.
Foto: Øyvind Krabberød

typer elever med ulike uttrykk så elevene gir hverandre nye estetiske erfaringer. Elevene kommer til et nytt sted hvor de ikke kjenner noen, det gir anledning til at noen prøver ut nye image og identiteter. Kanskje vi kan hjelpe elevene i deres refleksjoner over alle de estetiske inntrykk de møter så de er bedre rustet til å velge? Kanskje vi også skal supplere de inntrykk elevene gir hverandre ved å gi dem andre estetiske erfaringer.

Vi bruker sansene helt automatisk, men vi er ikke alltid klar over hva vi utsetter sansene for og ikke minst hvordan vi tolker de signalene sansene får.

Her er det minst to ting å ta tak i på folkehøgskolen. Det ene er hva vi utsetter elevenes sanser for, hvilke estetiske erfaringer vi gir dem. Det annet er hvordan vi bearbeider og reflekterer over inntrykk og erfaringer og dermed hvilke erkjennelser det gir elevene.

Estetisk erfaring kan vi gi våre elever på alle områdene som er skissert her. Noen skoler jobber mye med friluftsliv – og natur. Andre jobber mye med kunst. Og alle, tror jeg, jobber med estetikk i hverdagen. Vi kan gjøre mer ut av

det. Være litt mer oppmerksomme på hva vi presenterer elevene for. Uansett om det er maten eller omgivelsene på skolen ute og inne, hvordan vi arrangerer ulike fester og happenings, hvordan klasserommet ser ut, hvilke ture vi tar på etc. Vi må tenke estetikk inn i hva vi viser elevene og hvilke erfaringer vi gir dem. Og så må vi i noen sammenhenger reflektere sammen med elevene, sette samtaler og dialog i gang. En metode vi bruker ofte, men som også må brukes med utgangspunkt i det estetiske.

Det kan være at det vi kaller estetiske fag har dårlige kår, som Øyvind Krabberød er inne på i et tidligere nummer av Folkehøgskolen. Da må vi prøve å finne andre og kanskje bedre arenaer.

Selv om vi er en skole som ikke har friluftsliv på timeplanen kan vi gi elevene estetiske erfaringer i natur og kultur og ikke bare la dem erfare enkeltelementer, men også sammenhenger så estetikk ikke bare blir individuelt, men igjen en del av sosiale fellesskap. Vi kan være med i refleksjoner med referanse til for eksempel bærekraftig utvikling og vi kan godt presentere elevene for ulike sider av kunst som gir dem sanselige erfaringer selv om vi ikke har litteratur-, design- eller teaterlinje. I et moderne perspektiv av estetikk blir oppgaven å gi elevene mange og allsidige estetiske erfaringer som kan være med til å gi helhetsperspektiv.

Estetiske erfaringer er igangsetter for etisk refleksjon, som igjen er bakgrunn for handling og en del av dannelsen elevene møter på folkehøgskolen. Svend Erik Larsen uttrykker seg slik: «*Etikk uden æstetisk erfaring bliver abstrakt system, æstetisk erfaring uden etisk perspektiv bliver blot gentaget individuelt føleri.*»

FREMTIDEN FOR ESTETIKK I FOLKEHØGSKOLEN

Baumgarten snakker om en estetisk erfaring. Høhr henviser i sitt essay i den nye artikkelsamlingen *Dannelse* til erfaringspedagogen John Dewey som vi i folkehøgskolen ofte refererer til når vi skal fortelle om folkehøgskolepedagogikk. Så vi er godt på vei tror jeg – men med mer bevissthet kommer vi lengre. Erfaring gir erkjennelse gjennom refleksjon.

I min undersøkelse av folkehøgskolenes dannelsesideal i 2008 analyserte jeg verdigrunnlag og formål for skolene. Det var få som nevnte den estetiske dimensjonen i disse dokumenter, bare 9%. Har vi lite estetisk virksomhet i folkehøgskolen

«Tar vi ikke estetikk med får vi altså ifølge Baumgarten ikke et helt bilde av verden»

«Ungdom må konstant velge hvordan de vil iscenesette seg selv»

eller er det bare ikke noe vi skriver om? Dette kan jo ha endret seg på syv år, men det er viktig at vi også tilbyr elevene den estetiske dimensjonen for å gi dem et helt bilde av verden.

I den offentlige skole har estetikk tilsynelatende trange kår, det kan henge sammen med at alt må være målbart. Vi som ikke har pensum og eksamener og krav om målbare resultater på samme måte som skolesystemet ellers kan benytte andre muligheter. En av dem er å gi elevene estetiske erfaringer, sanselege erkjennelser. Det er med til å gi elevene en forståelse av følelsenes og fornemmelsenes betydning i en helhetsforståelse innen for enkeltområder og av hele verden.

De såkalte estetiske fag kan vi fortsatt ha, men vi må

LITTERATUR

Austring, Benny D. og Sørensen, Merete (2006). *Æstetikk og læring. Grundbog om æstetiske lærerprosesser*. København, Hans Reitzels forlag

Böhmen, Gernot (2001) «Innføring» fra *Asthetik. Vorlesungen über ästhetik als allgemeine wahrnehmungslehre*. I: Bale, Kjersti, Bø-Rygg, Arnfinn (red.) (2008) *Estetisk teori. En antologi*, s. 519–532. Oslo, Universitetsforlaget

Hohr, Hansjörg (2011) *Estetikens plass i forskning og lære*. I: Hagtvet, B. og Ognjenovic, G. (red.) (2011) *Dannelse. Tenkning, modning, refleksjon* s.519–535. Oslo, Dreyers forlag

Larsen, Svend Erik (2000): *I orkanens øje. Natur, æstetik og bæredygtighed. I: Dansk naturpolitik – i bæredygtighedens perspektiv*. Temarapport nr. 2 2000, Naturrådet

Æstetikk og dannelse. Dokumentation af det almene og faglige sigte i de æstetiske fags indhold og metode. (2005). København, FFD

kanskje satse spesielt på den brede erfaringestetikk for alle elever. Spesielt når fokus på estetikk forsvinner i så mange sammenhenger har vi en jobb å gjøre for å bidra til et bredere grunnlag for etiske beslutninger hos fremtidens unge.

lett og beleilig til hele verden

GRUPPE REISER

ERFARNE ANSATTE
FULL SIKKERHET OG REISEGARANTI
STOR FAGLIG REISEPROGRAM

Alfa Travel er spesialister på å arrangere gruppereiser for utdanningssektoren med høyt faglig innhold. Hvert år skreddersyer vi næsten 1.000 gruppereiser til hele verden. Vi tilbyr de mest populære reisedestinasjoner, men har dere spesielle ønsker - så kontakt os!

VALGT DESTINASJONER

BERLIN med fly fra OSLO - 5 dager/ 4 netter fra nok 2.298,-
LONDON med fly fra OSLO - 6 dager/ 5 netter fra nok 2.798,-
NEW YORK fly fra OSLO - 7 dager/ 5 netter fra nok 5.748,-

TEST OSS - GRATIS

Vi gjør alltid gratis uforpliktende tilbud på reisen. Vi kan hjelpe med alt fra reiser for de fleste grupper inkludert høgskolestudenter, lærergrupper og foreninger.
Ring til oss i dag på +47 48323717.

Thomas Hørlyk   Juliane Frederiksen   Kirsten Kallesee

ALFA TRAVEL

info@alfatravel.dk · alfatravel.dk/norge.html · +45 8020 8870

ESTETIKK OG IDEOLOGI

Er de daglige omgivelser, inventaret, materien, arkitekturen, et uvesentlig skall rundt vårt arbeid i folkehøgskolen? Er vi fornøyd når bygningsmassen fungerer, eller er arkitekturen og estetikken et uttrykk for noe utover seg selv, et uttrykk for rådende holdninger i samfunnet?

TEKST OG FOTO: ØYVIND KRABBERØD

Skulpturlandskap Nordland i Meløy, Per Kirkeby

Le Corbusier, Notre Dame du Haut, Frankrike.

Folkehøgskolen, en motkultur, en skole hvor det poetiske, de estetiske fagene har sin selvfølgelig plass, hvor det undervises i filosofi, litteratur, i fortelling og myter. Slik tror jeg vi liker å se på oss selv. Ville det være naturlig at folkehøgskolens ideologi, med det store humanistiske hjertet, ble synlig i våre omgivelser, eller er slike tanker bare finkulturelt slagg?

Er det slik at omgivelsene påvirker oss, eller til og med understreker det vi tror på – det som er våre visjoner og eksistensielle fundament? Den internasjonalt kjente arkitekten, Sverre Fehn, med sin såkalte poetiske modernisme, hadde en klar ideologi og visjon i det han skapte (fikk ytterst få oppdrag i Norge). Han sa følgende: «Det naturvitenskapelige verdensbildet har gitt oss intetheten og frarøvet oss evigheten». Til Dagbladet uttalte den samme arkitekten for noen år siden at «Det verste er likegyldig arkitektur som ikke sier noe, som ikke er nærværende. God arkitektur skal gjøre omgivelsene synlig». Videre ble han spurt om arkitektur har poetisk makt – noe han svarte følgende på: «Hvis vi er inne i et rom og fryser på ryggen, har den det».

Kanskje vi har sovnet av i timen en stund. Med respekt å melde tror jeg det er et stykke vei mellom slike opplevelser i vår arkitektoniske fattigdom. Jeg hører mange innvendinger som i høy grad er relevante: Dette er umulig med de økonomiske rammene som vi råder over, vi har mer enn nok med å holde hodet over vannet. Men det ville være for passivt å si at vi ikke har mulighet til å handle, velge retning – ta fatt i ideologien, i visjonen, i leken – også på dette området. I en tid da nasjonen Norge var ung og nye institusjoner skulle bygges, ble det

reist mange monumentale bygninger i hovedstaden som står godt også i dag. Dette fant sted i en tid med elendig økonomi og mange uløste oppgaver. Etter 1905 er det ytterst få bygninger i hovedstaden, av monumental karakter, som er reist. I dag ser det ut som viljen er dårligere enn økonomien. Et operahus skapte furore, mens vi stadig får nye neonopplyste kjøpesentre i rikelige mengder, men er det virkelig det vi ønsker oss?

SNILLE MENNESKER

Som byrådsleder i Oslo, mange år tilbake, uttalte Rune Gerhardsen følgende: «Pene steder skaper snille mennesker». Kanskje han har et poeng. Spesielt etterkrigstidens arkitektur har vært preget av arkitektoniske løsninger mer styrt av nytte og økonomi enn av kunst og estetiske refleksjoner. Postgirobygget, rådhuskolossen i Bergen og flere kyniske drabantbyene er eksempler som etter mitt syn har degradert arkitekturen til ren nyttekunst. Jeg kan ikke se at vi i vår

«Det verste er likegyldig arkitektur som ikke sier noe, som ikke er nærværende»

SVERRE FEHN

Kvinherad kirke i Rosendal.

«God arkitektur skal gjøre omgivelsene synlig»

SVERRER FEHN

folkehøgskole-sammenheng har klart å være noen motpol i denne utviklingen. Professor Thomas Thiis-Evensen ønsker en ny retning: «I en pluralistisk tid som dyrker en splintret livsoppfatning som reduserer betraktningen av verden til data og ressurs, er det nødvendig å gjenoppdage tingene selv – og deres tale til opplevelsen».

Har man problemer med å finne mening og retninger i folkehøgskolearkitekturen, kunne man jo se om vi fant spor av lek og fantasi. Finner vi det? Et lite tårn, en vindusvegg, noen rare vinkler og utbygg, underjordiske ganger, runde rom, hemmelige trapper....? Folk valfarter til den slitne baskiske industribyen Bilbao for å se på et kunstmuseum, og for å vandre i det (kanskje mer enn å se kunsten på vegger og gulv). Frank O. Gehrys outrerte og lekne arkitektur, kanskje nærmest et moderne babels-tårn, et levende metallisk skue som er blitt en magnet. Bilbao har våknet fra dvalen, en ny selvbevissthet er født.

SYNGENDE BYGNINGER

Arkitekturen løser praktiske oppgaver, er brukskunst, er redskap for menneskenes liv. Men den kan også heve seg opp til kunst, til estetisk nytelse, mot filosofi, mot det uendelige. Dette er ikke et innlegg for eller mot modernisme, historisme, klassisisme, dekonstruktivismen etc., men et aldri så lite rop om en smule ettertanke og retning i vår omgang med den ikke-naturskapede verden. Den sentrale arkitekten Le Corbusier var i Oslo i 1930, og uttalte: «Funkis er ikke tilstrekkelig, arkitekturen skal røre ved det følsomme hjerte». Den samme Corbusier var det som satte fram tesen om at hvis en vil skape mennesker, så må man først og fremst skape et miljø. Kanskje det er tid for å elske fram de syngende bygninger (som Paul Valérie skriver om) mer enn de tause, instrumentelle og endimensjonale hus – også

i folkehøgskolen. Arkitektur som minner oss om livets storhet. Den danske arkitekten og teoretikeren Steen Eiler Rasmussen er opptatt av arkitekturen som en ramme rundt vår tilværelse. Arkitekturen er en slags iscenesetter – en scene for våre liv.

HELHETEN

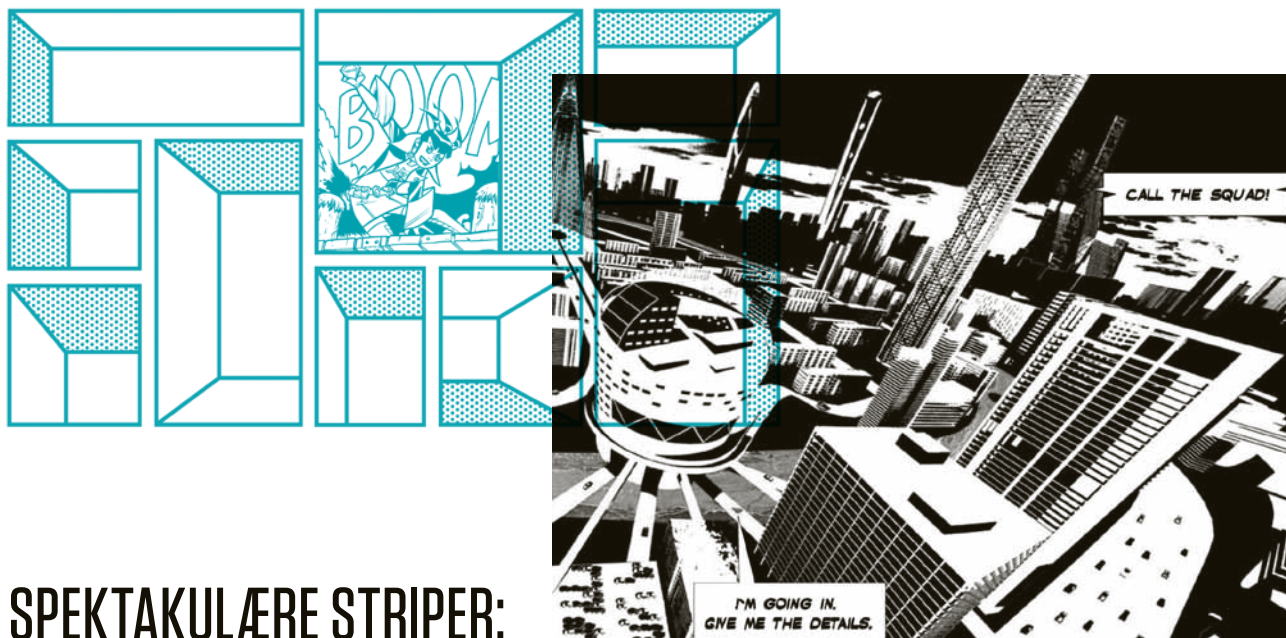
Inventaret spiller mot og samhandler med arkitekturen. For en del arkitekter er det en selvfølge også å tegne innholdet. Den katalanske moderisme-arkitekturen (tilsvarer Jugend, Art nouveau og Arts and Crafts) er sterkt preget av en slik samhandling. Her er listverk, møbler, trapper og rekkverk, lamper og knagger etc. med på bygge opp et totale. Dette tror jeg er en heller ukjent tanke i folkehøgskolen. Det mer normale er vel kanskje innkjøp gjort gjennom årene mer etter innfallsmetoden og økonomi, enn av en helhetlig tankegang. Det er jo heller ikke alltid det billige er bra... Hvorfor ikke heller sitte på gulvet en stund enn å putte inn alt dette rasket. Heller ett kvalitetsprodukt som får tale eller synge alene. Få inn fagfolk utenfra som kan bidra til en helhet – til en samhandling mellom arkitektur, inventar og ideologi.

ØKOLOGI

Det er lettere å snakke miljøvern enn å leve det. Løsningene når vi bygger nytt i folkehøgskolen har jeg inntrykk av ikke skiller seg mye fra de konvensjonelle. Mulighetene til alternative løsninger finnes, og de behøver ikke å bli så kostbare helter. Hvorfor skulle ikke folkehøgskolen i bygda bli stedet hvor man kunne se miljøvennlige idéer i praksis? Pustende hus, varmevekslere, komposteringsanlegg, forsvarlige materialer, karpefisker i avfallsvann, alternativ energikilde, permakultur, aktivhus etc. Noen skoler har prøvd ut enkeltting, Toneheim er et eksempel, men her står veldig mye igjen for at vi skal kunne tale med troverdighet om økologi og miljøvern. Trenger vi et mer holistisk perspektiv?

STORT FORBEDRINGSPOTENSIALE

Etter å ha vært på de fleste norske folkehøgskoler er jeg ikke imponert over den estetiske kvaliteten. Det er mye funksjon og «billige» løsninger – ofte en og annen ny kasse som er lagt til den gamle ærverdige skolebygningen med røtter i det lokale. Det er tilsynelatende liten forskjell fra mange folkehøgskolers nyttetenkning og til husbankhus à la Block Watne og Moelven. Det finnes unntak, men de er vanskelig å få øye på. Det er egentlig underlig at en i folkehøgskolen hvor idéene spiller en så stor rolle har sviktet på dette området. Men om situasjonen etter mitt syn er litt stusselig, er jo forbedringspotensialet desto større. Så lykke til med å tenke nytt og tenke helhet på det estetiske området!

SPEKTAKULÆRE STRIPER: TEGNESERIER I ARKITEKTUREN, ARKITEKTUR I TEGNESERIEN

Fargerike fantasiverdener fylt med snakkebobler og fartsstreker. Bygninger med menneskelige egenskaper og usynlig arkitektur. Siden begynnelsen av 1900-tallet har det vært en stadig tilbakevendende interesse for bruken av tegneserien i arkitekturfeltet. Hva er det med tegneserier som gjør at arkitekter finner dem befriende og interessante?

«Arkitekturstriper», høstens nye utstilling i Nasjonalmuseet – Arkitektur, undersøker forholdet mellom tegneseriemediet og arkitektur og viser en side av arkitekturfaget som er relativt ukjent for de fleste. Mange arkitekter bruker tegneserien som uttrykksform – som er slags motstykke eller tillegg til digitale tegninger:

– *Kombinasjonen av tekst og bilde gir mulighet for å uttrykke et komplekst budskap på en lettfattelig måte med et formspråk som er lett tilgjengelig for et bredt publikum. Kanskje kan utstillingen bidra til å utvide publikums oppfatning av hva arkitektur kan være,* sier kuratorene Mélanie van der Hoorn og Anne Marit Lunde.

Arkitekturkritikk, designverktøy og formidling

«Arkitekturstriper» viser at tegneserien ikke bare er en ukonvensjonell uttrykksform for å visualisere ideer. Den avslører også hvilken rolle tegneserien kan spille i utøvelsen av arkitekturkritikk,

som designverktøy i utviklingen av arkitekturprosjekter og som formidling i kommunikasjonen med publikum. Utstillingen er inndelt i sju tematiske underkategorier som tydeliggjør hvordan og hvorfor arkitekter bruker tegneseriemediet: *Inspirasjon, Personlige reportasjer, Fantasi, Konsept, Kritikk, Designverktøy og Presentasjon.*

100 års arkitekturtegneseriehistorie

Arbeidene i utstillingen spenner fra 1911 og fram til i dag: Verk av tegneserieskapere og arkitekter som Winsor McCays *Little Nemo in Slumberland* (1911), Le Corbusiers *Lettre à Madame Meyer* (1925), Archigrams *Space Probe* (1964) eller Chris Wares *Building Stories*, (2012) er alle viktige inspirasjonskilder for arkitekters bruk av tegneserieformatet. Andre arbeider fra blant annet Jean Nouvel, OMA, Moon Hoon, Alexandre Doucin, Håkon Matre Aasarød, Frédéric Bézian, Wes Jones og Jimenez Lai illustrerer den store variasjonsbredden i

arkitekttegneseriens utforming – fra små og håndtegnede tegneserier til store formater og digitalt produserte verk.

Originaltegninger, modeller, installasjoner og film

Utstillingen presenterer om lag 80 verk. De fleste er tegneserier skapt eller bestilt av arkitekter eller laget i samarbeid mellom arkitekter og tegneserieskapere. Mange av verkene er originaltegninger, innlånt til Nasjonalmuseet spesielt for denne utstillingen, og gjenspeiler en stor geografisk og tidsmessig spredning. Utstillingen inkluderer også andre medier, som modeller, installasjoner, bøker og animasjonsfilmer. Tegneseriens karakteristiske ruter og sekvensielle inndeling danner en helhetlig scenografi omkring verkene som stilles ut.

Utstillingen «Arkitekturstriper» vises i Nasjonalmuseet – Arkitektur 9. oktober 2015–28. februar 2016.

Se www.nasjonalmuseet.no

Kunstner og lærer ved Sunnhordland folkehøgskule, engelske John Cunningham, er sterkt engasjert i Streetart. Her får vi et innblikk i sjangeren og noen av hans mange prosjekter.

STREET ART REPENT!

I'm an artist and 'teaching' art is my full-time occupation. Making art seems something born in me. I arrange walls for other artist as well as making murals myself. Mostly I make street art. Over this summer putting out about sixty pieces on the street. The largest being approximately 30 meters long and 5 meters high. It's not paid work, nor is it 'work'. What I'm trying to say here is there is a commitment and drive to this. There is no 'genius' about it. To speak poetically my art is like a treasure buried in the ground and I only uncover it. The facility to use my skills and the mind to be able to develop a thought, the intangible forming of an idea, into something, a work of art, is all somehow a mercy that I find in me, rather than a power that I 'create'.

SEE YOURSELF

How do I find art within me? Maybe I can use a dream, like one I had some time ago, as a form of allegory: I am sitting in a van with a friend in front of his house. It's winter and the ground is covered with a crisp depth of snow. In the back garden my friend's son is waiting for us. We have just come to learn that my friend's young son does not have long to live, soon he will die. I feel such a weight within me. We sit pro-

longing the time. My friend turns to me and says "Come on; let's put a brave face on it". He climbs out into the white and walks cleanly through the snow and disappears around the side of the house. With unwilling effort I open the door with the command "put a brave face on it". An insane grin stretches across my face. Like the smile on a tragic clown or lunatic. I begin to walk slushing through the snow making long line marks like a track, playing out my role as the clown.

I come to the turn leading to the back of the garden and

cannot make the turn. I spin around on my heels to return the way I came. I notice the ground. I see the lines I have made. Across the lines beneath the snow colours have been spilt. My gaze widens to holes made in the snow by another's footsteps and further still to the melee of empty tracks crossing to and from in the cold snow. The mark I made helps me see. It's a step that allows a seeing. I don't know what it is exactly that I see, but there is intention, effort, emotion and beauty in every mark on that ground. The marks tell a story. I try to transfer this story from the cover of crisp snow to a different surface, using other tools than my feet. The surface of the street across which I have just walked, I pull up and paste to the wall. What you see is not just an image of a detached object; it is a thought, efforts, a heart, my desires,; My invitation to you to see yourself and the footprints of another.

ADDS A QUALITY

A different story: I made a large portrait of a man with his hand, palm facing out placed by the side of his head. It was pasted without permission on a large worn door of an industrial building.

Sometime later a lady contacted me. She said that she walked past the portrait every day on her way to work. She would stop by the portrait and start to listen to the sounds of the bay. And she would continue her walk listening. I find beauty in that. No longer was the walk just from home to work, but from home to being a part of the world around her. This wasn't my intention, no grand plan. When we look at a mountain it has no demand, it simply enters our sense of being. If we wish to sit and meditate and to delight the mind we can, but this isn't the mountain's demand.

Art is one of those rare gifts we have that has a potential to add to the quality of our experience of life. The question is: How do we make art that adds a quality to our daily lives and our communities? I believe street art can do this, and does do this.

–There is a poem by John Donne called 'No man is an island'. In the poem there is a line that goes 'For I am involved in mankind'. And it is for this reason that my work is pasted to a door.

Street art is something I personally consider to be quite specific. It is vogue to say that everything in the street is street art, but it isn't! Street art is art made to be placed into public space without permission and without payment. If it doesn't have these constraints then it is something else. It's either mural (street) art or commissioned public art, which are both valid and important in their own right. Making street art is a breaking of existing structures in a way that mural and commissioned art don't achieve. When you paint 'without permission' you are considered as doing something wrong. I find myself existing in the universe and that somehow to make art on a wall freely and for all is 'illegal'. This is a strange state of affairs to me. In ancient times cities were brightly coloured with art, on buildings and statues. I was recently in Vilnius in Lithuania where they have made archaeological digs through the paint layers of old buildings. I noticed that mural paintings once covered many of them. Isn't it odd that we have developed such a dull minded fetish for vast expanses of grey and tired unkempt walls to the extent that it is highly criminal to paint them with pictures and beautiful colours? To do such a thing is to place oneself outside of society, and be considered a deviant. When I place art on one of these 'precious' grey walls I do it because it is the only right thing to do. The greater sin would be to do nothing! To exist is to me the sharing in the world of others; to make the mark that stands out is living and being involved with the other.

STREETART – A GIFT

Street art breaks the structure of high art's intellectual elitism. Just take a moment to think about what you do when you meet a work in a gallery as opposed to one that you find in the street. True street art has no value as capital, but is a gift, an art owned by all. The power structure of the art object as divine icon is thus pulled down. Street art also undermines the notion of the need to preserve the precious object, as the work of street art is not about permanence. The work is open to decay, which is in fact one of the qualities this type of art has.

Let me make a suggestion that I'm quite sure many would dismiss. If we are a little more brutal, it isn't even of interest to most. After all who is 'really' interested in art? – Certainly not those administering our educational institutions. In my sector over 50% of art lines have been lost in the past 10 years. The two local colleges (videregående skoler) near me don't even offer art as a subject to study. My suggestion is that the only genuinely interesting exhibition to which you can go is to be found in the train yard! Let's not reject the suggestion straight away. Let's play with it, see if it can take us somewhere. In 1949 Life magazine wrote an article on Jackson Pollock entitled "Is he the greatest living painter in America?" This suggestion was taken by many at the time to be absurd due to Pollock's form of drip action painting – and yet today Pollock is unquestionably placed among the giants.

ART FOR GALLERY SPACE?

So I ask myself: What is truly absurd? My suggestion or the way we (still) think about art today? If we do say that the only genuine art is to be found in a train yard or on an abandoned building or on a large metal door of an electrical house or placed 'without permission' on a public building in public space – what does this mean for how we think about art and what does it imply? Is art to be made for a gallery space, to be placed in an exhibition? That we should think that art is for this purpose seems an absurdity to me! Let me offer an example of absurdity from a work of street art:

This work of art was placed on the backside of Bergen Kunsthall without permission. The set up was two portraits pasted onto the wall of the gallery building. Across the road from the gallery six eggs filled with coloured paint were

«Street art is art made to be placed into public space without permission and without payment»

stationed with instructions. The instructions simply stated: “Throw one egg and hit the target or pay a penalty of taking a walk around the pond on the other side of the building if you miss”. Within 3 hours all the eggs had been thrown at the target which was Kunstshallen by members of the public who had happened to pass by.

Kunstshallen in Bergen has a zero tolerance policy on art placed on ‘their’ exterior walls. Let’s be quite clear what zero tolerance actually means: It’s a statement that says ‘I refuse to intellectually engage. I will not view this phenomenon and use my brain to form a response’. In this case it means a predetermined response to destroy. These two portraits were erased without trace the following day. We might say “fair enough, it’s their wall”. But wait a minute: Here is a work of art made by an artist and participated on by others. Why was it destroyed by the art establishment? Was the art on the wrong side of the wall? Shouldn’t we expect a deeper engagement with art from a gallery? Isn’t it absurd? In some sense an artwork within the gallery is sacred. Yet within thirty centimeters on the other side, on the exterior of a wall, the art is just gutter trash. This is not a statement about Kunstshallen. It is a simple example that looks to show the absurdity of the treatment and current thinking on art. Galleries are wonderful places and it is truly tragic that they have no purpose to most people. I would not wish to see them disappear, quite the opposite. Yet, as primary bastions to our experience of art, they are an anachronism!

In 1961 Peiro Mansoni took a shit in a can and exhibited it. Sotheby’s auctioned the work for Kr. 1,146,350 -, in 2007. This is a legitimate artwork and considered a legitimate price. That’s what it would cost to have the work in one of our public galleries. I guess most people wouldn’t like either Mansoni’s work or the price. The art institution seems to work as a form of depository, like a bank where we view the money. Money’s purpose is not to be stored, but to make easy the transactions of life. Are galleries fit for purpose? Do we find art there that speak of whom we are now or are they just a depository where we store expensive shit?

WE NEED ART TO BE US

“Repent for the kingdom God is at hand” the Nazarene proclaimed. The historical meaning behind the word repent is ‘the process of turning your thoughts about’ or to reconsider, to turn around. In art and its teaching a radical repentance is

needed! There is a sin in art! Sin means separated and people have become separated from art: Most don’t want to study it or see it. Art has become little other than an investment. Art is not here to save us, but we need art to be us. Street art may not be the full answer, but the voice of one crying; it signals that we do not have the answer and that we must reconsider the structure. The construct of our visual world has shifted and the diversity of interest found in our new image makers is so broad that our current vision of what it means to ‘teach art’ can no longer be substantiated. What is the art room? What are you meant to learn, do and achieve there? Is it to draw ‘well’ or paint ‘well’? Is it to be judged by attainment to ‘specific’ standards? Is it about clever concepts or originality? Is it to have the skill to make art for galleries and to make wealth?

I recently asked my 18 year old students why they were doing art. What were they doing in an art class? The main responses were: Because it is fun and because I get something out of it.

The answers were not ‘to become an artist’, or ‘to paint well’. What the students meant by fun was related to the endeavour of discovery. Art is not about being correct. It is essentially about an openness to fail. Success in the art room is failure! It needs to be a space in which the very attempt to go beyond ‘success’ and the freedom to see past such a limiting position must be the primary act of enablement. Living is essentially about finding a way that involves a built in willingness to fail. In my view there needs to be a form of pyro-art and teaching of art that throws all our previous thoughts into the furnace to see what the flames leave behind.

JOHN CUNNINGHAM, TEKST OG FOTO

HVA ER ARKITEKTUR

Bygninger, byer og landskap virker på oss gjennom hele livet og kan vanskelig velges vekk. Derfor er arkitektur viktig.

«Hva er ARKITEKTUR» er en engasjert introduksjon til arkitektur som fenomen og fag. God arkitektur har med omsorg og overraskelse å gjøre, erklærer forfatteren. Ved hjelp av velvalgte eksempler fra samtid og fortid beskriver hun arkitektur som et rikt, innviklet og mangfoldig felt som spenner fra konkret materiale til abstrakte forestillinger, og fra dørhåndtaket til byen og landskapet.

HVA ER ARKITEKTUR?
MARI HVATTUM
UNIVERSITETSFORLAGET
152 SIDER
PRIS: 179,-
2015

#FHSliv

DORTE BIRCH

TEGN DITT EGET VÅPENSKJOLD

Spennende utfordring, fin utstilling og en morsom liten konkurranse – med premie – i høstmørket.

Hvem er jeg og hva, er viktig for meg? Det er sannelig ikke enkelt å svare på. Men elevene leker gjerne med spørsmålene. I dette opplegget skal elevene lage sine eget våpenskjold som symboliser dem.

Dette opplegget krever litt forberedelse, men resultatet er morsomt. Ta kopier av alle fylkesvåpenskjoldene våre, la elevene gjette hvilke det er, og hva symbolet på skjoldet betyr. Med et par unntak er skjoldene svært enkle og i to farger.

Heraldiske regler

Det er et poeng at elevene forholder seg til noen enkle heraldiske regler. Symbolet de velger må være enkelt, stilisert, lett å forstå og det skal fylle hele våpenskjoldet. Fargene de bruker er også symbolske: rød (kjærlighet, varme, kongelig), hvit (snø, is, renhet, lys, sølv), gul (sol, lys, gull, varme), blå (himmel, hav, kongelig, vann), grønn (jordbruk, natur) og svart (natt, jord).

Lag en våpenskjold-mal som du kopierer til elevene. Det enkleste er å tegne av et av fylkesvåpenskjoldene i A4-format. Ha blyant og viskelær og vannfarger og pensler klare. Deretter er det bare for elevene å finne et symbol som er dem.

Hvem har tegnet hva?

For å gjøre oppgaven mer spennende kan elevene la være å skrive navn på skjoldene og bare nummerere dem. De anonyme skjoldene henges opp, og de andre elevene kan gjette på hvem som har malt hvilke skjold. Det er et poeng at de som skal gjette får vite hvem som har laget skjoldene. Det enkleste er å lage et svarskjema med navnene og mulighet til å skrive tallet på skjoldet ved siden av.

Det er ikke en enkel oppgave å løse. Historien viser at det ikke alltid har vært like enkelt å velge symbol for fylker og kommuner heller. I Seljord kommune for eksempel stod valget mellom Telemark-fe og Seljordsormen. Det jordnære kontra det mytiske. Myten vant!

BENEDICTE HAMBRO

HVORFOR JOBBER DU I FOLKEHØG- SKOLEN?

MORTEN OHME FRILUFTSLIVSLÆRER PÅ AGDER FHS

Jeg gikk selv på folkehøgskole og hadde da ett flott og lærerikt år, samt en svært innspirerende lærer. Folkehøgskolelærer så for meg den gangen ut som drømmejobben. Etter endt faglærerutdanning i Bø i Telemark var jeg heldig og fikk jobb på Agder folkehøgskole, der jeg startet opp en ny friluftslivslinje.

En av de største utfordringene jeg ser med friluftsliv som fag, er kanskje å få det til passe inn i skolens timeplan. Friluftslivets egenart passer etter min mening svært godt som verktøy i almenndanning. Det er godt å bruke tid sammen med elevene i et miljø der vi har tid til å reflektere sammen. Samtidig synes jeg omgivelsene ute i naturen ofte gir en bedre balanse mellom lærer og elev, og elevene imellom, slik at de gode og mellommenneskelige samtalen faller seg naturlig. Å jobbe med mennesker er fantastisk og følelsen av å gjøre en forskjell betyr mye for meg. Fokuset er ofte rettet mot utvikling hos eleven, men jeg opplever selv å utvikle meg mye som menneske i denne jobben, og det takker jeg elevene mine for hvert år. Etter ni år på Agder folkehøgskole føler jeg fremdeles at jeg har drømmejobben.

SINDRE VINJE

LOKAL GERILJA MED BLOMSTER SOM VÅPEN

Geriljavirksomhet med planter har lange tradisjoner og fenomenet har dukket opp flere steder i Norge. Ås i Akershus fikk sin gerilja for et år siden, der motivasjon var å skape et større engasjement omkring utviklingen av kommunesentrumet.

TEKST OG FOTO: **KNUT WERNER LINDEBERG ALSÉN**, FRILANSJOURNALIST OG TIDLIGERE FOLKEHØGSKOLELÆRER

Ås geriljagartnere er en hemmelig gruppe som setter ut planter og andre kreative uttrykk om natten som kommentarer til utviklingen av Ås sentrum.

Mange i Ås i Akershus har lenge reagert på at oppbyggingen av kommunesentret var i ferd med å bli til en asfaltjungle, uten noe grønn beplantning i byrommet som vokste hurtig. Fortettingen i sentrum har lenge vært et faktum; tomter ble solgt, kvartaler revet og sentrum til universitetsbygda ble gradvis urbanisert med leiligheter og næringsbygg. Men dette skjedde uten at et eneste tre eller at grønn vegetasjon ble plantet, stikk i strid med hva man ser innen moderne byutvikling.

Som en reaksjon på dette dukket det plutselig opp blomster og kunstneriske installasjoner rundt om i sentrum. Ingen viste hvem som stod bak. Over natta hadde Ås fått sine geriljagartnere. «Geriljaen», som de kalles, fikk stor oppmerksomhet av lokalbefolkningen og lokalpressen trykket fenomenet til sitt bryst. Før året var omme hadde denne mystiske, hemmelige gruppen blitt kåret til årets navn av lokalavisens lesere. Jeg har fulgt Ås geriljagartnere med kamera og tekst og har dokumentert deres aktiviteter fra starten av.

LANGE TRADISJONER

Geriljavirksomhet med planter – «Gerilja Gardening» – har lange tradisjoner og finnes i mange land. I dag finnes fenomenet i minst 30 land, men er ingen samlet bevegelse. Begrepet grønn gerilja sammensatt. Noen er strengt opptatt av at konseptet er aktivisme som er sosialt, estetisk, politisk betinget; eksempelvis arealforvaltning og matpolitikk, – der aktivitetene i det offentlige rom er motivert ut fra et ønske om å endre områder som ikke blir ivaretatt godt nok eierne, både hos offentlige og private. Denne form for grønn aktivisme kan sees på som en kommentar til forvaltning og planarbeid av tettsteder og byer. Andre bruker sine grønne fingre til hagevirksomhet utenfor privat hage, selv om det gjennomføres ikke er lovlig uten tillatelse. Noen gjør dette fordi de synes det er morsomt å glede andre og pynte opp litt, slik som deler av Åsgeriljaen er opptatt av.

Bruken av begrepet grønn gerilja – «Green Guerillas» – dukket førstegang opp i 1973, med kunsneren Liz Christy. The Liz Christy Garden Community Garden transformerte en tomt i New York om til en kolonihage. Bevegelsen opererte etterhvert over hele byen og har i dag vokst til organisasjon som blant annet hjelper New Yorkere med å starte sine egne hager.

Selv om fenomenet er svært gammelt, er de to de mest kjente geriljagartnerne Gerrard Winstanley (England 1649) og misjonæren John «Appleseed» Chapman (Ohio, USA 1801). Og det lenge før begrepet var tatt i bruk. Winstanley plantet grønnsaker på St. Georges Hill, motivert ut fra dårlige kår, sult og sosiale forhold. Gruppen hans ble kalt The Diggers, som dyrket opp offentlig jord uten tillatelse og stilte krav om sosial utjevning. The Diggers brukte matplanter som våpen mot fattigdom. Selv om de ble oppløst i 1651, lever ideene deres videre i ulike sammenhenger. Ikke minst der det er krig. I dag er Richard Reynolds den mest kjente sivile geriljagartneren,

«Før året var omme hadde denne mystiske, hemmelige gruppen blitt kåret til årets navn av lokalavisens lesere»

ren, forfatter av håndboken On Guerrilla Gardening. 1. mai er International Sunflower Guerrilla Gardening Day.

KOMMUNIKASJON MED BLOMSTER

Formålet til Ås geriljagartnere er like sammensatt som det er medlemmer i gruppen. Felles for alt de gjør er å bruke planter alene og sammen med andre kreative uttrykk til å skape et engasjement omkring utviklingen av Ås sentrum, med humor og glede.

De bruke planter og andre uttrykk til både å forskønne og kommentere det de ser og mener noe om i Ås sentrum, vel vitende om at aktivitetene også er politiske innspill og kommentarer. Noen av plantene som setter ut er spiselige, rett og slett en gave til de som bor i Ås. Noe mange i Ås benytter seg av. Andre installasjoner er kun satt opp for å spre glede i Ås.

Bruken av planter som del av den meningsbærende kommunikasjonen har alltid hatt sterk påvirkningskraft. Det mest kjente eksemplet i Norge er blomsterhavet i Oslo, utløst av terrorhandlingene den 22. juni 2011. Det finnes flere geriljagartnerne i Norge, og noen står åpent fram med sine aktiviteter, slik som i Oslo.

I Ås har gruppen så langt valgt å forbli hemmelige. Det er fordi at de vil at all oppmerksomhet rettet mot begrunnelsen for det de gjør, ikke på hvem som står bak. Selv om det har blitt stor mystikk rundt aktivitetene i Ås, er responsen fra befolkningen, myndighetene og næringslivet så langt kun positive. Dette har nok sammenheng med at de det er vanskelig å kritisere noen som bruker blomster, kunst og humor som ammunisjon.

Se www.geriljagartnerne.wordpress.com

NOVELLE:

PUSLESPEL

Folk flest kjenner Roar som Thomas River. Han er Noregs nye flaggskip innan kunst. Faren vil påstå at han er Noregs nye flaggskip på generelt grunnlag. Han argumenterer med at Heyerdahl er død og Solskjær er ferdig. Thomas er den største, seier han og legg til at det heile starta med tre idiotar.

Kvelden før Ungdommens Kulturmonstring '93 såg faren påmeldingslappen. Roar hadde meldt seg på sjølv og då faren spurde om kva han hadde i tankane ville han ikkje seie det. Faren visste at sonen var god i matte og fysikk. Han hadde foreslått minst 20 songar før Roar ropte at han ikkje skulle syngje. Faren vart letta og hadde med vilje ikkje nemnt «The Rose» med Bette Midler. Han hadde vore på kulturmonstringa året før og tre jenter hadde den på repertoaret. Alle gjekk vidare til fylkes-finalen. Korrupsjon gjennomsyrrer samfunnet i alle ledd, hadde han ytra i eit innlegg som Utposten ikkje tok inn den påfølgjande torsdagen.

Då faren kom inn i den tette lufta på rommet til Roar for å sjå meisterverket visste han først ikkje kva sonen meinte.

– Slutt å tulle. Du kan då ikkje stille ut det.

– Kvifor ikkje?

Faren leitte litt.

– Eit puslespel? Alle kan då pusle eit puslespel?

Roar såg overraske ut. Han var 17 år og skulle endeleg vise fram noko han hadde gjort.

– Eg er sikker på at alle ikkje hadde klart dette, sa Roar.

Puslespelet var på 4000 brikker og motivet var Ålesund sentrum sett frå Fjellstova. Ein klassikar.

– Men det er jo maleri og foto ein brukar å stille ut. Ikkje puslespel.

– Eg stiller det ut.

Faren forstod at det var bare å kalle på pedagogikken.

– Skal eg hjelpe deg med å lime brikkane?

– Om du køyrer meg bort til idrettshallen i morgon tidleg er det bra nok.

– Sjølvsaft. Eg køyrer deg.

Det tok nokre timar før faren fell i søvn den natta, men han folda hendene for at sonen skulle innsjå begrensningane ved å stille ut eit puslespel.

Neste dag sat Tjukkebolla, Psycho og Beinrangel bakerst i bussen. Psycho hadde rappa eit glas med Vademecum frå badet

heime. Planen var at om ein drakk nok kunne ein kanskje verte rusa. Det mest geniale med prosjektet var at spritstanken blei omforma til ein utruleg god ande. Spriten kom ut i dråpar og prosessen tok tid. Det gjorde også den korresponderande busen som skulle ta dei til kulturmonstringa og Tjukkebolla fekk samla nesten heile innhaldet i ei tom colaflaske. Han var klar for bonski. Beinrangel var som vanleg stille og lo forventningsfullt utan lyd. Beinrangel ville så gjerne vere ein annan enn den han var, men det var ikkje så lett no. Tjukkebolla lukta på herlegdommen.

– Ein, to tre og på det fjerde skal det skje, ropte Psycho.

Tjukkebolla let att auga og colabotnen gjekk i veret.

– Åh fucketifuck, ropte han etter at jobben var gjort.

Han fekk att pusten då bussen kom. Psycho og Beinrangel nippa forsiktig til vademecumflaska, mens Tjukkebolla var godt i farta.

Dei gjekk av bussen då Roar og faren parkerte utanfor hallen. Inne var det rekordoppslutnad og dette kunne verte flaut for både kreti og pleti, tenkte faren. Han heldt maska og bar inn puslespelet som var dekkja med søplesekkar. Roar blei henvist til eit staffeli i enden av fotoutstillinga. Det var litt gøymt så det kunne gå bra. Faren kjende at han vart varm i andletet då dei svarte sekkane med kommunelogoen vart fjerna. Roar verka nøgd og faren spurde om han ville ha brød eller lompe.

– Det veit du.

– Drikke?

– Solo.

I pølsekoa trefte faren den helvetes naboen som spurde ironisk om han skulle syngje i år. Han lo høgt av seg sjølv heilt til faren forklarte at hunden til naboen vart påkøyrd og at han hadde stappa den ut.

– Den står borte ved søpla der om du vil ta ein titt, sa han.

Naboen mista lysta på hot dog. Tilbake ved puslespelet fann ikkje faren nokon og dommarane hadde allereie starta ved fotoutstillinga. Når vi først hadde stilt opp ville det jo vere kjekt å få dommen face to face, tenkte han og såg seg rundt. Han leita litt og frå avstand fekk han auge på Tjukkebolla, Beinrangel og Psycho. Trioen stod ved puslespelet. Dei lo og særleg Tjukkebolla var i godt humør. Faren tenkte at han burde

ha gått bort til dei, men lot det ver. Dommarane nærma seg og Roar, som kom frå toalettet, sprang mot dei tre idiotane. Han såg at sonen vart fortvila og gjekk bort til kunstverket.

– Idiotar altså, sjå her då? sa han og peikte.

– Oj, sa faren.

Det mangla ein bit. Idiotane hadde tatt med seg delar av eit tak. Geometrisk sett såg det faktisk ut til at det var biten i midten. Far og son rakk ikkje å bli rådville. Dommarane, som kom frå fylkeskommunen i år, stod rett bak dei. Den eine av dei fnaus litt då han oppdaga at det var eit puslespel, men dama vart interessert då det gjekk opp for henne at biten i midten var borte.

– Interessant, sa ho og skreiv ned på eit ark kva ho meinte.

Dei andre dommarane gjorde det same. Det var mot slutten av mønstringa faren fekk tak i nakken til Beinrangel. Han og Psycho stod og venta på Tjukkebolla som var på do. Psycho lurte på kva faren dreiv på med.

– Eg såg dykk.

Faren kneip litt hardare og Beinrangel begynte å grine. Beinrangel sprang ut med tårer i auga då Tjukkebolla kom ut frå toalettet.

– Kvar er biten, ropte faren.

Tjukkebolla som stort sett er tøff i trynet var ikkje i humør til å diskutere. Faren tok tak i han og rista flesket slik at den feite magen dansa som gele. Tjukkebolla gulpa litt og faren forstod akkurat tidsnok at her var det ein som var klar for ei ny spykule. Ordføraren som hadde venta på tur, hadde no okkupert toalettet. Tjukkebolla rista i dørhanken medan han spydde det han makta. Stanken av parmesan og munnvatn fylte rommet. Faren gjekk inn i hallen og satsa på at nokon andre brydde seg. Syngedelen var snart over og ei feit jente avslutta med The Rose. Applausen var i overkant og den feite jentungen grein av glede når ho gjekk bort til den enda feitare mora som stod backstage og venta på dottera med to pølsar som premie.

Dommarane hadde brukt lang tid på å finne ut hvilke tre stjerneskot som skulle reise til Molde og fylkesfinalen. Faren hadde gløymt heile puslespelet og Roar sat oppe på tribuna og las i Programbladet. Dommarane sa at det hadde vore ekstrem høg kvalitet i år og det til tross for at det var rekordmange

deltakarar. Ei sjølvmotseiing som ingen brydde seg om. Den første som vart ropt opp var den tjukke jentungen. Den andre deltakaren var sonen til rektor. Han hadde teke eit bilete av faren mens han søv. Motivet var sjukt kjedeleg, men det var sylskarpt og i svart/kvitt. Det såg ut som eit klassisk bilete, slik som dei proffe fotografane tok på 50 og 60-talet.

Då Roar blei ropt opp som den siste som gjekk vidare, forstod ingen at det var mogleg. Men då dommarane forklarte den djupe meininga og at det ikkje skal meir til for å få oss til å tenkje litt annleis, lot publikum seg rive med. Alle tre fekk trampeklapp og faren vart stolt. Naboen rista på hovudet idet dei passerte. Suksessen var fullendt. Roar vart intervjuva saman med pølsejenta og rektorsonen. Utposten var på pletten for å ta bilete av dei nye stjerneskota.

På veg heim sa Roar og faren minimalt. Tjukkebolla og Psycho sat i busskuret. Det såg ut som dei fraus. Då dei kom heim løfta dei Ålesund sentrum utav bilen. Roar takka faren for at han hadde køyrt.

– Sjøvsagt. Ein lyt jo stille opp for kunsten.

Då Roar, etter å ha vunne landsfinalen, blei spurt av VG om han hadde eit kunstnarnavn sa han at han heitte Thomas River. Roar Tomassen var frå den dagen historie. Han flytta som alle veit til London og utvikla ideen til det magiske. Han var det hottaste hotte og høgdepunktet så langt var Oprah Winfrey show. Han hadde pusla nokre bilete av kvite kjendisar, men gjort dei om til negrar. Han hadde som vanleg fjerna ein brikke av andletet. Bette Midler var der og saman med Tom Cruise hadde dei det ustyrteleg morosamt hos Oprah.

Ein morgon fekk faren eit postkort. Det var frå den fyrste Guggenheimutstillinga til sonen i New York. På baksida stod det ingenting bortsett frå namnet og adressa. Eit puslespel av Thomas River pryda kortet. Han er vaksen no, tenkte faren. Han bladde vidare i posten og på framsida av Utposten stod det at kong vinter var i anmarsj. Før han gjekk inn såg faren på kortet ein gong til. Han hadde ikkje lagt merke til det med ein gong, men i puslespelet av Thomas River var alle bitane på plass. Då faren tok tak i døra hørde han hunden til naboen som bjeffa ustanslegg.

RONNIE M.A.G LARSEN, FRÅ NOVELLESAMLINGEN OFFA

Novellen er også med i boka *Barn, Kunst og Kultur* som kom ut i 2013 på Universitetsforlaget.

Forlaget skriver: Et klokt kunstnerhode har sagt at all god kunst er god pedagogikk, men ikke all pedagogikk er god kunst. I barns liv kan kunsten være med på å danne grunnlag for livsinnhold, måter å se verden på, mulighet til å uttrykke seg med både ord og visuelle virkemidler og til nettopp å lære.

I denne boka gir kunstnere, formidlere og forskere sitt innspill til svaret. Felles for alle forfatterne er at de er opptatt av at barn skal få oppleve god kunst, kunst som er skapt for barn.

LIVET MELLOM SPEILENE

– ET EKSEMPEL PÅ BRUK AV KUNST I UNDERVISNING

For en del år siden kom jeg over et undervisningsopplegg som het Livet mellom speilene. Utgangspunktet for opplegget er den greske myten om Narkissos og Ekko. I korthet er det myten om yndlingen Narkissos som på en jakttur kommer bort fra sitt følge og legger seg ned ved en skogssjø for å drikke. Da blir han så forelsket i sitt eget speilbilde at han ikke klarer å rive seg løs. Han svinner inn og dør. På stedet hvor Narkissos dør, vokser det så opp en Narcissus-lilje!

NARKISSOS OG EKKO

Nymfen Ekko straffes av Zevs hustru Hera for å forpurre Hera's forsøk på å avsløre sin Zevs' flørting med nymfene. Ekko's straff er at hun blir skåret for tungebåndet og kun kan gjenta det andre sier. Hun blir som alle andre forelsket i Narkissos, men kan ikke gi seg til kjenne, kun gjenta det han sier, blir som alle andre avvist og dør. Etter henne er kun en klippe (som kaster ekko..).

Myten om Narkissos og Ekko har inspirert kunstnere fra oldtiden og til i dag, og vil sannsynligvis fortsette å gjøre det i overskuelig framtid. Blant annet finner vi motivet i fresker på vegger fra Pompeii. Og vi finner motivet igjen i mange kunstformer og for eksempel i reklamer den dag i dag.

NARSISSISME

Sigmund Freud er kjent for å ha etablert psykologi som fag. Han ble i sitt arbeid inspirert av menneskelige erfaringer gjennom myter, litteratur og andre kulturelle uttrykk, også av fortellingen om Narkissos og Ekko. I undervisningsopplegget fortelles Freuds teori om *libido*, om hvordan vi fra fødsel utvikler (en sunn) primær-narsissisme, den som gjør at vi får i oss mat, i det hele tatt overlever som små. Etter hvert som vi vokser til vil vår orientering flytte seg mer og mer til omverdenen.

Men utviklingen kan gå galt ved for eksempel ikke å bli korrigert i forhold til omverdenen. Da kan man enten utvikle *grandiositet* som en form for narsissisme. Eller hvis man emosjonelt aldri blir tatt på alvor, kan man utvikle en *tomhetsfølelse*, som en annen form for sekundær narsissisme. Oftest opptrer begge former sammen. Vi kan alle kjenne oss litt igjen i dette. Men blir disse utviklingstrekkene dominerende og dysfunksjonelle kan man snakke om en narsissistisk preget personlighet. Den flotte fasaden/kulissen (Narkissos) vi setter i stand gjennom klær, sminke, forbruk, jobb og rette meninger, og samtidig tomheten bak denne fasaden (Ekko).

METAMORFOSE

Den spanske surrealistiske maleren og konseptkunstneren Salvador Dalí inspireres av både myten om Narkissos og Ekko og Freuds teori om feil libido som utvikler sekundær-narsissisme. Han maler da bildet *Metamorfose* (forvandling), som du ser på siden til venstre.

Et høydepunkt i opplegget er når elevene har hørt myten om Narkissos og Ekko, samt Freuds teori om utvikling av narsissisme, og så blir bedt om å se nøye på bildet til Dalí. De får god tid til å studere bildet. Først er det stille. Så kommer det. 'Åh, ja...', 'Aha...'. Det fortsetter når jeg så spør om hva de konkret ser i bildet – ikke tolkninger. Denne oppdagelsesstunden er kostelig – et sant møte. Og det kommer spørsmål. Hvorfor er hodet til mannen (Ekko?) formet som et egg..? Og så videre...

«Ved å gi elevene noen referanser og nøkler, her i form av det som inspirerte Dalí, er de nå i stand til å gå på oppdagelse i bildet, på en helt annen måte enn om de ikke fikk fortellingene i forkant»

Ved å gi elevene noen referanser og nøkler, her i form av det som inspirerte Dalí, er de nå i stand til å gå på oppdagelse i bildet, på en helt annen måte enn om de ikke fikk fortellingene i forkant.

Etter denne seansen er det selvfølgelig mulig å følge opp med spørsmål som hvor relevant er fortellingene og de uttrykk og teorier de har inspirert i dag? Finner vi igjen tema og motivene i andre fortellinger og uttrykk før og nå? En skal for eksempel ikke bla mye i magasiner eller sangtekster for å finne igjen Narkissos-motivet eller Ekko-figuren.

RETTSSAK

En artig oppfølging jeg bruker er å anklage samfunnet for å være mer narsissistisk i dag enn (udefinert) tidligere, for så å la elevene forberede og gjennomføre en rettsak for å bevise eller motbevise denne anklagen. Elevene deles i grupper som anklagere, forsvarere, jury, dommere, rettsbetjenter og journalister. Først må de forberede saken og produsere argumenter og motargumenter, samt forsøke å forutse hva andre aktører kommer til å hevde. Det viser seg ofte at elevene på en folkehøgskole henter masse konkrete eksempler fra hverdagen på skolen. Rettsaken blir kun en artig ramme som befordre samtalen og refleksjonen.

En annen vri kan være å benytte sokratisk-filosofisk praksis til å utforske begrepet/fenomenet narsissisme..

Bruk av kunst og poesi som inngang til å reflektere over livets mangfoldighet er uvurderlig. Og kanskje knuses noen speil på veien?

ABONNER KUNST: KUNST PÅ ARBEIDSPLASSEN

Kunst på Arbeidsplassen er en offentlig støttet medlemsorganisasjon som leier ut kunst til arbeidsplasser over hele Norge. De forvalter en samling på over 6000 kunstverk av 700 norske, nordiske, og internasjonale kunstnere, som speiler 100 års kunsthistorie. Kunstverkene er fordelt på 300 utstillinger med 10–18 verk per utstilling, som vandrer blant abonnentene. Samlingen består av malerier, grafikk, fotografier, tegninger, skulpturelle objekter, tekstilarbeider og akvareller.

Kunst på Arbeidsplassen ble initiert av kunsthistorikeren, dr. philos Harry Fett (1875–1962) i 1950. Som daglig leder av familiebedriften Eduard Fett & Co. engasjerte Fett seg tidlig i arbeidet med

å bringe kunsten ut til sine ansatte. Fett arrangerte sammenkomster der han holdt foredrag og viste bilder fra sin egen private samling. Fett ga uttrykk for sine tanker om et «Bildets Folkehøgskole» gjennom de to bøkene *Kunst på arbeidsplassen* (1946) og *Mere kunst på arbeidsplassen* (1948). Fetts tanker om en organisasjon for kunstutleie med bedrifter fra hele landet som medlemmer ble til virkelighet, og lever i beste velgående.

Helt fra starten ble virksomheten støttet av LO og Norsk Arbeidsgiverforening (idag NHO) som fortsatt har sine representanter i styret. Blant de første medlemmene var store industribedrifter som Akers Mek., Christiania Spigerverk, Freia og Tiedemanns Tobaksfabrik.

Harry Fett har nylig fått sin egen biografi *Harry Fett. Historien er lengst*, Pax Forlag (2014), ført i pennen av Dr.art. Kristin Blikrud Aavitsland

På Folkehøgskolekontoret i Øvre Vollgate er vi svært fornøyd med å delta i ordningen, og har vært med siden vi flyttet inn i lokalene i 2007. Vi får nye bilder hvert halvår.

Dette er en flott måte å skaffe seg kvalitetskunst på, og gir en herlig fornying hvert eneste år! Et abonnement koster 9000 kr pr år. For mer informasjon se www.kpa.no, telefon: 22 68 69 41, Epost: post@kpa.no

ØK

«All kunst inneholder et svar
på hva mennesket er»

GEORG BRANDES

«'Skrik' av Munch blir ikke
bedre om du får vite navnet
på ham som skriker»

KARI BREMNES

«Kunst og kultur – det er
hjertets sunne galskap»

TOR ÅGE BRINGSVÆRD

«Det som er tidløst og evig i
kunsten, er alltid moderne»

HANS BØRLI

«Å være en «klassiker» betyr
at et verk er evig aktuelt»

FERDINAND FINNE

«Kunsten er det nærmeste
vi kommer mennesket»

SIGURD HELSETH

«Samtiden ser lettest det nye i
kunsten, ettertiden det evige»

FRITHIOF BRANDT

HAR DU ANSVARET FOR
STUDIETUREN I ÅR?

**GJØR STUDIETUREN
EN KLASSE BEDRE
MED KILROY!**

SPAR TID
OG PENGER

STYRK DET FAGLIGE
INNHOLED

SIKKERHET
OG TRYGGHET

ERFARNE
REISESPELJALISTER

Gruppereiser med KILROY - Et enkelt valg

KILROY tar studier og studenter seriøst. Vi vet at studieturer og skoleturer ofte er et viktig supplement til undervisningen og det derfor er viktig at det faglige innholdet er nøye planlagt på forhånd.

Vår lange erfaring med å arrangere gruppereiser og alt det innebærer, gir oss en uvurderlig kompetanse. Samtidig gir det dere som kunder en sikkerhet rundt avviklingen av reisen. Med erfarne reisespesialister, den beste servicen og fleksible løsninger tar vi oss enkelt og greit av hele prosessen.

Kontakt oss for gratis tilbud:

- 23 10 23 40
- gka@kilroy.no
- groups.kilroy.no

KILROY

POLITISK STYRT KUNNSKAPSFALL – I KJØLVANNET AV PISA

En skole som allerede var knapt forsynt med god kunstfagundervisning, ble gjennom nye reformer politisk styrt fra vondt til verre. Tyngdepunktet i undervisningen har dreid mot de få «prestisjetunge» fagene på bekostning av faglig bredde.

AV ASLAUG FURHOLT, HØGSKOLELEKTOR

Under overskriften «PISA nytter» i Bergens tidene den 12. desember skriver kunnskapsminister Thorbjørn Røe Isaksen at «Internasjonale undersøkelser av norsk skole gir oss nyttig informasjon om elevenes kompetansenivå, undervisningsbetingelser og ressursbruken». Det har kunnskapsministeren muligens rett i. Det avgjørende spørsmålet er likevel på hvilken måte informasjonen brukes.

HYPERVENTILERER

Årets PISA-undersøkelse viser det samme som de tidligere undersøkelserne – at norske 15-åring (fremdeles) befinner seg rundt gjennomsnittet blant landene vi sammenlignes med når

det gjelder prestasjoner i lesing, matematikk og naturfag. Politikerne nærmest hyperventilerer over det dype alvoret i tilstanden (vi har en *realfagskrise*), og foreskriver mer av medisin som hittil har vist seg å ikke virke (mere realfag/«basisfag»).

Kunnskapsministeren hevder vi kan gi elevene mer faglig kunnskap *uten at det går ut over andre formål i skolen*. Igjen har ministeren muligens rett, men dessverre er det nettopp det norske politikere viser at de ikke evner: De siste årene har det vært gjennomført stor satsing på lesing og realfag, mens de positive resultatene har uteblitt. Samtidig har PISA-resultatene helt tydelig nettopp gått ut over andre formål i skolen. Særlig har de praktiske og estetiske fagene lidd en sørgelig skjebne.

Da man i Kunnskapsløftet (LK-06) innførte de såkalte *grunnleggende ferdighetene* – å kunne lese, regne, uttrykke seg muntlig og skriftlig og bruke digitale verktøy – ble *estetisk kompetanse* av uforståelige grunner ikke definert som grunnleggende for læring og erkjennelse. Parallelt fjernet man praktiske og estetiske fag som obligatoriske fag i lærerutdanningen. Den logiske og reelle følgen av dette, er selvsagt færre kompetente lærere i skolen. «Satsing på lærerne» betyr med andre ord satsing på lærere i noen få utvalgte fag. En skole som allerede var knapt forsynt med *god* kunstfagundervisning, ble gjennom nye reformer politisk styrt fra vondt til verre. Tyngdepunktet i undervisningen har dreid mot de få «prestisjetunge» fagene på bekostning av faglig bredde.

FRA MANGFOLD TIL ENFOLD

I Bedre Skole nr. 2/2011 skriver Henning Jakhelln (cand.jur. og lic.jur) og Trond Welstad (forsker ved Institutt for offentlig rett, UiO): *I kjølvannet av PISA-undersøkelsene er det fare for at vår grunnskole – spissformulert – går «fra mangfold*

«Satsing på lærerne» betyr med andre ord satsing på lærere i noen få utvalgte fag»

«Vi har en PISA-knefallskrise!»

til enfold». Det er også fare for at vi samtidig underminerer prinsippet om tilpasset opplæring og prinsippet om at alle skal med; prinsipper som også er lovfestet. En slik grunnleggende omlegging av skolens verdigrunnlag vil forvaltningen neppe kunne foreta uten lovendring. Etter min oppfatning, er det disse konsekvensene av PISA-undersøkelsene som gir alvorlig grunn til bekymring (vi har en PISA-knefallskrise)!

PISA-rapporten gir likevel en interessant og nyttig opplysning, nemlig at Norge ligger på desidert siste plass av 65 land i rangeringen over *Creative extra-curricular activities at School*. Dette må være en viktig opplysning om våre elevers lærings- og kunnskapsbetingelser i skolen, for rapporten sier videre at *extra-curricular activities, such as sports activities and teams, debate clubs, academic clubs, bands, orchestras or choirs, can improve students' cognitive and non-cognitive skills. Skills such as persistence, independence, following instructions, working well within groups, dealing with authority figures, and fitting in with peers are needed for students to succeed in school – and beyond* (Farkas, 2003; Carneiro and Heckman, 2005; Covay and Carbonaro, 2009, Howie et al., 2010).

Den ferske OECD-publikasjonen, *Art for Arts' s Sake, The Impact of Arts Education*, Centre for Educational Research and Innovation, 2013 undersøker holdbarheten i empirisk kunnskap om virkningen av kunstfaglig utdanning <http://www.oecd.org/edu/cei/arts.htm>. Det blir blant annet undersøkt hvorvidt kunstfaglig utdanning bidrar til å utvikle kritisk og kreativ tenkning og om kunstfaglig opplæring forbedrer ytelsen i ikke-kunstfaglige akademiske fag som

matematikk, naturfag, lesing og skriving – og videre om den styrker elevenes faglige motivasjon, selvtillit og evne til å kommunisere og samarbeide effektivt.

FOKuset FOR ENSIDIG

Arts for Arts' s Sake samler de mest sentrale internasjonale studier/forskning, og viser resultatene av styrket kunstopp-læring i skolen. Den er evidensbasert med omfattende statistiske data. Rapporten oppsummerer likevel at virkningen av kunstfaglig utdanning på andre ikke-kunstfaglige ferdigheter og på innovasjon i arbeidsmarkedet ikke bør være den primære begrunnelsen for kunstfaglig utdanning i dagens læreplaner. Kunst har eksistert til alle tider, er en del av alle kulturer og et viktig domene i all menneskelig erfaring – på lik linje med vitenskap, teknologi, matematikk og humaniora. Kunstfag (også lest som praktiske og estetiske fag) i utdanningen, er viktig på selvstendig grunnlag, blant annet fordi de tilbyr en annen måte å forstå og erkjenne verden på. Fordi de er en arena uten riktige og gale svar, frigjør de elevene til å utforske og eksperimentere. De er også en arena for selvforståelse og for å finne personlig mening.

Thorbjørn Røe Isaksen knytter i sitt avisinnlegg PISA-resultatene også til det store frafallet i skolen. Han refererer til resultater fra Statistisk Sentralbyrå som viser at elever med karakter 2 i snitt fra grunnskolen, har 12 prosent sannsynlighet for å fullføre videregående skole. – Kan det tenkes at både frafallet og de svake resultatene fra grunnskolen nettopp handler om at læringsformene er for lite varierte og det faglige fokuset for ensidig? Kan det tenkes at det finnes andre – og for noen kanskje mer effektive, fargerike og motiverende veier til faglige prestasjoner? Kan det tenkes at det finnes andre veier til matematikkforståelse enn gjennom matematikkfaget alene?

Det ensidige fokuset på kvalitet og omfang i såkalte sentrale skolefag, reduserer mennesket, svekker det totale lærings- og erkjennelsesgrunnlaget og

«Kan det tenkes at både frafallet og de svake resultatene fra grunnskolen nettopp handler om at læringsformene er for lite varierte og det faglige fokuset for ensidig?»

forringer både vår leve- og livsstandard. I vårt arbeidsdelingsamfunn er det mange og svært sammensatte oppgaver som skal løses. Vi er helt avhengige av at mange kan mye om mangt. Kompetanse for å løse sivilisasjonens samlede oppgaver krever allsidighet og faglig mangfold.

Hovedmålet for opplæringen i Kunnskapsløftet er formulert slik: *Opplæringens mål er å utvide barns, unges og voksnes evner til erkjennelse og opplevelse, til innlevelse, utfoldelse og deltakelse.* (KD 2006a). Vi vet at uten kvalitet også i den praktiske og estetiske dimensjonen, vil vi måtte komme til kort i vår forståelse og tilegnelse av verden – og også i vår eventuelle streben etter å klatre på PISA-barometeret. Skolens primære formål er å bevare nysgjerrigheten, lærelysten, mestringsfølelsen og skapertrangten. Klarer vi det, vokser kunnskaps-trangen – viljen og evnen – fram av rent og skjært behov!

Aslaug Furholt er høgskolelektor og seksjonsleiar i musikk ved Høgskolen i Bergen, avdeling for lærarutdanning. Kronikken fra Bergens Tidende er gjengitt med tillatelse fra forfatteren.

DIGITALTRETTHET

Første gang jeg så Pelsfrokost av Meret Oppenheim, fikk jeg en sterkt ubehagelig følelse i tennene. Omtrent den samme følelsen jeg får hvis jeg tenker på noen som skraper neglene sine bortover en tavle. Jeg kjente den myke pelsen mot munnen, hår som løsnet og klistret seg til tungen. Det var ikke selve kunstverket jeg så den gangen, men et bilde i en bok. Likevel ble opplevelsen fysisk, og den skulle vise seg å ha stor betydning for hvordan jeg har jobbet som kunstner og hvordan jeg har forholdt meg til fagfeltet mitt; kunsthåndverket.

Meret Oppenheim, object, «pelsfrokost»

HIPT HÅNDBERK

Nå skal ikke denne teksten handle om meg, men om dreiningen som vi har sett i kunsten de siste årene mot det materialbaserte og mot håndverket. Det er interessant å se hvordan kunsthåndverk som fagfelt har gått fra å være trauste tekanner til å bli førende i en utvikling der det konseptuelle har kommet inn som et interessant tillegg til det håndverksmessige. Uten å gjøre verdien av håndverket mindre. Da kunstkritiker Mona Pahle Bjerke skulle anmelde *Tendenser 2014* konkluderte hun med at «kunsthåndverk er in» og «kunst-

håndverk er det alle vil holde på med». Norske Kunsthåndverkers årsutstilling 2015, 40 år etter oppstarten, omtales som spenstig og nyskapende. Vi som har syslet med kunst og håndverk i årevis vet at kunsthåndverk er et potent fagfelt. Det interessante er å observere at dette har blitt en trend blant mange.

GRENSESPREGENDE

Opplevelsen av hva kunsthåndverk kan være, er en helt annen i dag enn bare for noen få år siden. Et godt eksempel er *Frosset Funnet* av Toril Redalen. I dette kunstverket er materialet vesentlig, men uttrykket er likevel noe gan-

«Grensene er i ferd med å viskes ut mellom brukskunst, billedkunst og kunsthåndverk»

Toril Redalen, «Frosset Funnet»

«Kunsthåndverket blir kunstens svar på slow food»

food. Det gir oss opplevelsen av det lokale, av prosesser som krever tid og et håndverk som krever ekspertise. Aristoteles hevdet at det finnes to former for kunnskap, en teoretisk og en praktisk. Den teoretiske kunnskapen kjennetegnes av at den er generell og uavhengig av situasjonen. Den bygges opp som en objektiv størrelse alle kan forholde seg til. Praktisk kunnskap er alltid knyttet til en situasjon og et individ. Bygging og overføring av praktisk kunnskap kan aldri bli effektiv, men desto mer knyttet til individuell opplevelse og virkelighetsforståelse. Vi har i lang tid favorisert den teoretiske kunnskapen som den mest verdifulle, og med dette mistet evnen til å sette ord på den praktiske kunnskapen. Verdien av denne formen for kunnskap har vært vanskelig å kommunisere, og dermed også bevisstheten rundt det.

På samme måte som vi mangler språk for å kommunisere den praktiske kunnskapen, er opplevelser som den jeg hadde med *Pelsfrokost* så individuelle at det blir vanskelig å si noe generelt om dem. Selv om jeg har gjort et forsøk på å beskrive en reaksjon, kan jeg aldri være sikker på at andre kjenner igjen følelsen (etter sporadiske undersøkelser tør jeg påstå at jeg er ganske alene om å oppleve bilder av kunstobjekter med tennene). Men for meg ble dette en inngang til et kunstnerisk virke der følelsen i finger-spissene er avgjørende for det jeg lager, og blir synlig gjennom håndverket.

God pelsfrokost!

SIRI SKJERVE, KUNSTNER OG
KUNSTLÆRER

ske annet enn fargerike kopper og fat, som kanskje er det de fleste forbindelser med blåleire. I forbindelse med at bachelorprogrammet Kunstfag ved Kunsthøgskolen i Oslo skiftet navn til Kunst og Håndverk uttalte rektor Jørn Mortensen at: «Denne dreiningen mot det materialbaserte og mot håndverket ser man ikke bare i kunsthåndverket. Man ser det også på store, internasjonale kunstmønstringer som Documenta og Veneziaennale. Jeg tror det har å gjøre med en tretthet overfor de digitale uttrykkene, som ikke har en tilstrekkelig grad av aura ved seg.»

Mortensen peker her på et kunsthistorisk viktig poeng. Grensene er i ferd med å viskes ut mellom brukskunst, billedkunst og kunsthåndverk, fagfelt som tidligere har vært i konflikt med hverandre. Han snakker også om de digitale uttrykkenes manglende aura. I denne sammenhengen går jeg ut fra at det ikke er snakk om new age og aura-analyser, men en egenskap ved kunsten som er noe annet enn den konseptuelle

idéen kunstneren vil formidle. Det er noe håndverket tilfører som ikke så lett kan forklares, og derfor kan omtales som «aura». Men hva er dette «noe»?

Når det håndverksmessige blir synlig, forholder vi oss annerledes til kunst. Materialet og framstillingsteknikkene blir vesentlige for opplevelsen. Vi kan bli imponert over godt håndverk! Men er det enda noe mer? Har dette «noe» med tid å gjøre? Det er tidkrevende å lære seg et håndverk, og enda mer tidkrevende å bli en dyktig håndverker. Det tar tid å produsere kunstobjekter for hånd, og tiden blir en tilleggsverdi til objektet og idéen. Er kanskje denne tiden en relasjonsbygger mellom avsender og mottaker? Som et avtrykk som sitter igjen i det ferdige verket.

KUNNSKAP OM KUNNSKAP

Er det noe vi ser på som et knapphetsgode i dag, er det nettopp tid. Kunsthåndverket blir kunstens svar på slow

GERILJABRODERING

Hvordan få 19 år gamle ungdommer til å velge «tradisjonssaum» som valgfag? Kall det Geriljabroderi og la de få utløp for oppsamlet grums. Gi de mental hygiene ved hjelp av et par timer med et stykke stoff, ei butt nål og litt tråd.

Idette valgfaget er det fritt fram for å brodere ut statements i sirlig korsstingsøm. Ved bruk av korssting – de aller enkleste – broderes det bilder som imponerer både dem selv, og de over 70.

Vi er mange som har et bilde i hodet av en strikt håndarbeidslærer på barneskolen. Hun som skulle få oss til å brodere disse kryssene uten mål og mening.

«Jeg liker å kalle det for mental-hygiene»

Det ble gjerne til en liten lapp med initialene våre, som aldri ble brukt til noe som helst. Rekrutteringen til valgfaget drives derfor med slui hånd. Elevene blir fristet med både kaffi, te og fyr i peisen. Og ikke minst, lovnaden om at det skal bli til noe håndfast – noe de har lyst til å lage. Det garanteres god stemning.

Elevene kommer på plass, det blir utdelt både stramei, nål og tråd, og de

setter i gang med sitt første prosjekt. Det blir helt stille. Der sitter de; 20 stykk 19-åringere i dyp konsentrasjon og med tunga rett i munnen. Det er magisk. Og ikke minst fascinerende urovekende. Hvordan i all verden kan det bli så stille? Når en gutt på idrettslinja du knapt nok har opplevd sitte stille, sitter i to og en halv time uten å hverken reise seg eller si noe som helst. Innbitt jobber han seg gjennom stingene som skal bli til «Faaaaen». Da kjennes det ut som om verden er riktig bretta sammen.

Men hva er det som skjer? Hva er grunnen til at dette skjer? Hvilken kraft har egentlig denne enkle broderingsformen? Jeg liker å kalle det for mental-hygiene. Kanskje trenger de å se på noe annet enn en skjerm. Det er også noe konkret i å se at det du gjør, blir til noe. Du får et resultat. I en aktiv folkehøgskolehverdag kan det være godt, og ikke minst sunt, å sette seg ned og finne roen. Et par timer hvor du samler deg sammen om ett enkelt prosjekt, som allikevel er utfordrende nok til å at du må fokusere

«I en verden hvor vi stort sett er koblet på, er det kjærkomment å få muligheten til å koble av»

og konsentrere deg. I en verden hvor vi stort sett er koblet på, er det kjærkomment å få muligheten til å koble av.

Elevene oppfordres til å brodere ut både eder og galle, og samfunns-kritiske sleivspark. Men noe har skjedd i den yngre generasjonen. Selv når de får muligheten til å skyte fra hofta, ender de gjerne opp med: «Kjære farmor, jeg er glad i deg».

BEUNDRAR GARBORG

Vi har gjennomført eit kyrkjeval som kan ende med at den konservative lekmannsrørsla seier farvel til Den norske kyrkja. Det synes Sørbø er ei trist utvikling.

– Det eg synest er mest trist, er at ein på begge sider underkjenner den andre sin legitimitet. Noko av det eg beundrar med Garborg, er viljen til alltid å leite etter sanninga. «Sanninga om den så skal føra meg til helvete», som han seier det. Då må du òg vere villig til å lære av den du er usamd med.

Kristendommen kan ikkje vere identisk med folkeviljen, seier Sørbø og syner til Søren Kierkegaard, som han òg har skrive bok om.

GARBORGBIOGRAFEN JAN INGE SØRBØ
I VÅRT LAND

POLITISK SKLEROSE – HOS HØYRE

... Noen enkle effektive grep må tas, for eksempel må noen gater stenges for biltrafikk. Slikt smertes for politikere som vil gjøre alle til lags.

Et annet eksempel der Høyre ikke holder tritt, er i spørsmålet om kjøping eller såkalt rushtidsavgift. Høyre er imot, og årsakene er mildt sagt uklare. Samtidig er veinettet sprengt – men ikke av fulle biler. 85 prosent av privatbilene som pumpes inn i byen hver dag er bare besatt med én person i førersetet. Det er ekstremt dårlig samfunnsøkonomi, og tilsvarende elendig miljøpolitikk. NHO er for en slik avgift, LO er for, Unge Høyre er for (!), og stadig flere velgere. At Høyre ikke vil bruke en markedsmechanisme for å øke transportsystemets effektivitet vitner om politisk sklerose.

ERLING DOKK HOLM I DN

SULTAN OG DE RETTROENDES MAKT

Det dreier seg selvsagt ikke om homofili. Heller ikke om at det store flertall av verdens troende faktisk mener det samme som Shoaib Sultans trosfeller. Enhver katolikk er jo forpliktet på det samme antiliberale syndsbegrepet, de utfordres bare ikke på det. Og mellom 2007 og 2011 hadde Oslo en varaordfører fra KrF som tilhører en lavkirkelig konservativ retning som fortsatt insisterer på at i den gudeskapte verdensorden er homofili en synd mot selve naturen.

Dessuten kan vi godt minne oss selv på at det bare er få tiår siden det tankegods vi nå så lett karikerer, var det rådende samfunnsynet her i landet. Det er ikke så lenge siden konservative kirke- og kristenledere hadde makt, både over sjeler og samfunn. Vi husker stortingsdebatter om hva NRK ikke burde vise. Vi husker raseriet mot selv en forsiktig seksualundervisning. Og vi husker svart fordommelse av alt fra alenemødre til homofile.

HARALD STANGHELLE
I AFTENPOSTEN

GLEDEN VED Å VÆRE VANLIG

Det siste året har jeg holdt foredrag studentsamfunnene i Tromsø, Bergen og Trondheim. Tittelen var: «Professor Goodenough og jakten på lykken.» Det kom nesten 1000 unge mennesker for å få en beroligende melding: «Du er medfødt feilvare. Det er godt nok.» De kom ikke for å høre: «Prestér mer, vær mer glansbilde, vinn gull.» Nei, de lengtet etter å bli sett og godtatt som seg, det vil si ufullkomne skapninger som fortjener medalje som blandet regnskap, med pluss og minus, styrke og svakhet.

PER FUGELLI I AFTENPOSTEN

MATMONSÈNES MEKKA

Portland i Oregon er ingen folkerik eller viktig by, den ligger på 28. plass over USAs største byer, tradisjonelt en lillebror til både Seattle i nord og San Fransisco i sør. Men de siste tyve årene er Portland blitt et fyrtårn for et annerledes type liv, hvor «life-work» balansen er en annen enn i de mer ambisiøse, albuspisse og kompetitive delene av Amerika. Nesten ingen vet hva de 600 000 menneskene i Portland driver med, hva byen lever av. Men alle vet at folk har det bra og dyrker det gode liv, med lokal mat, fellesskap, ølbrygging og avslapping. En liberal himmel, et sekulært fellesskap der mat er hellig og måltidene samfunnets samlingspunkt. Verdens foodie-hovedstad.

MORGENBLADET

MORTEN KROGVOLD

– **Hvorfor trenger vi kunst?**

– Kunsten er, som Ezra Pound sier, samfunnets følehorn. Den er helt nødvendig for å få et menneske og samfunnet til å utvikle seg. Kunst er livsnødvendig for menneskene. Jeg synes synd på dem som ikke involverer seg i kunstverdenen.

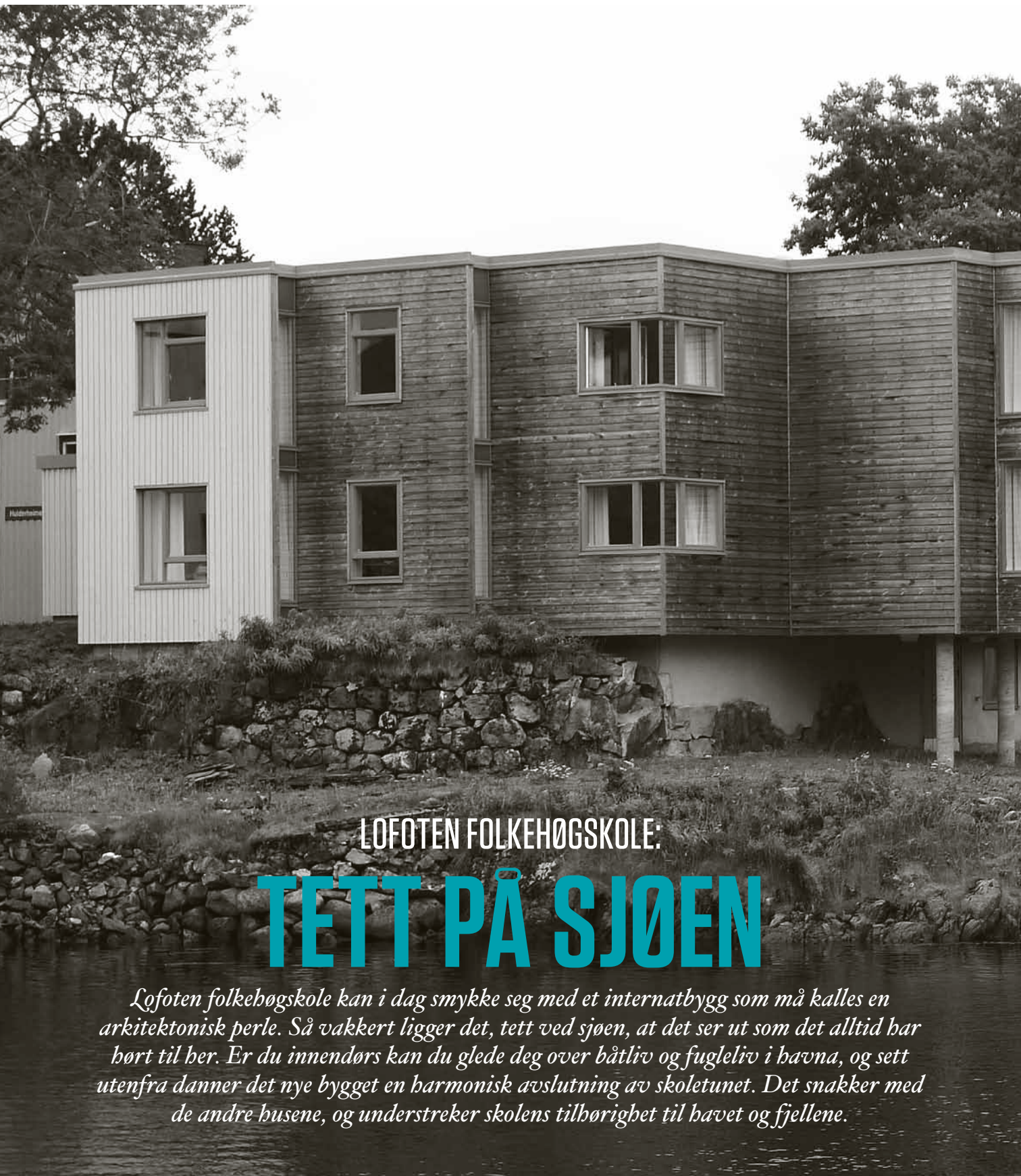
– **Skal kunst og politikk blandes?**

– Det kan blandes og ikke blandes. Det er opp til kunstnerne.

– **Er kunst for massene eller de få?**

– For begge deler. Når kunsten er både for eliten og massene, er den vellykket.

FRA KLASSEKAMPEN

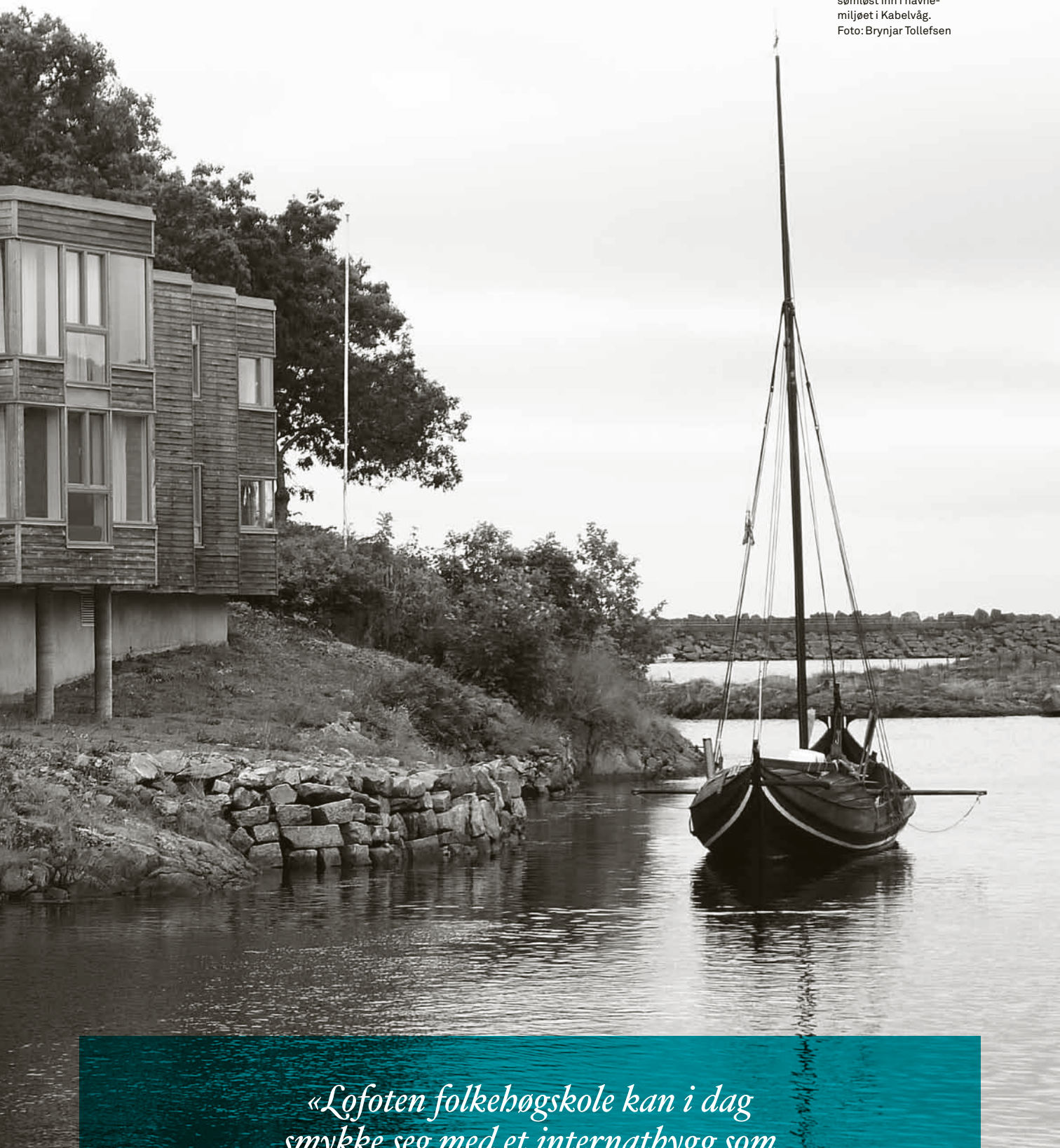
LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE:

TETT PÅ SJØEN

Lofoten folkehøgskole kan i dag smykke seg med et internatbygg som må kalles en arkitektonisk perle. Så vakkert ligger det, tett ved sjøen, at det ser ut som det alltid har hørt til her. Er du innendørs kan du glede deg over båtliv og fugleliv i havna, og sett utenfra danner det nye bygget en harmonisk avslutning av skoletunet. Det snakker med de andre husene, og understreker skolens tilhørighet til havet og fjellene.

Det nye internatet ved Lofoten folkehøgskole følger terrenget, og glir sømløst inn i havnemiljøet i Kabelvåg.
Foto: Brynjar Tollefsen

*«Lofoten folkehøgskole kan i dag
smykke seg med et internatbygg som
må kalles en arkitektonisk perle»*

VARIERT UTTRYKK

Arkitektene Sidsel Laupstad og Helge Solberg hadde ikke nødvendigvis noen enkel oppgave da de gikk løs på jobben. Lofoten folkehøgskole er, som så mange andre folkehøgskoler, bygd i mange etapper. Arkitekter har ytt framsynte bidrag gjennom tidene, men behovene har vært skiftende, og det har ikke alltid vært opplagt hvordan nye bygg skulle passes inn. Dermed har skolen fått det som i dag kan kalles et noe variert uttrykk, med saltak, flate tak, funksisvariasjoner – og sannelig også en verneverdig væreierbolig i 1800-tallsstil midt i det hele. Og nettopp dette er med å understreke det tungtveiende faktum at her handler det ikke bare om omskiftelige byggetiltak i løpet av det siste hundreåret.

På Finneset, der skolen ligger, regnes historia i tusener av år. Arkeologer mener at nabotomta til det nye internatet kan inneholde en gravhaug fra steinalderen, og for å få plass til nybygget måtte «Filipstua» rives. Den hadde navnet sitt etter den franske borgerkongen Ludvik Filipp som gjesta stedet da han var emigrant etter revolusjonen i 1789. Men flere hardhendte ombygginger hadde tappa den gamle gjesteboligen for alle bevaringsverdige elementer, så det var til sjuende og sist et naturlig valg å fjerne den.

Og dermed var grunnen klar for det nye internatbygget. Bestillinga gikk ut på at det både skulle være internat for elevene, og hotell av høy standard for bruk i sommersesongen.

Arkitektene valgte å utforme oppholdsrom med utsikt i to retninger, over vannet mot andre sida av vågen, og de fleste

utover mot fjorden og innseilinga til Kabelvåg sentrum. Vinduene i første etasje leder øyet mot vannet, mens blikket løftes mot fjell og himmel i andre etasje.

KREVENDE TOPGRAFI

Sjøl sier Sidsel Laupstad og Helge Solberg om bygget de har tegna:

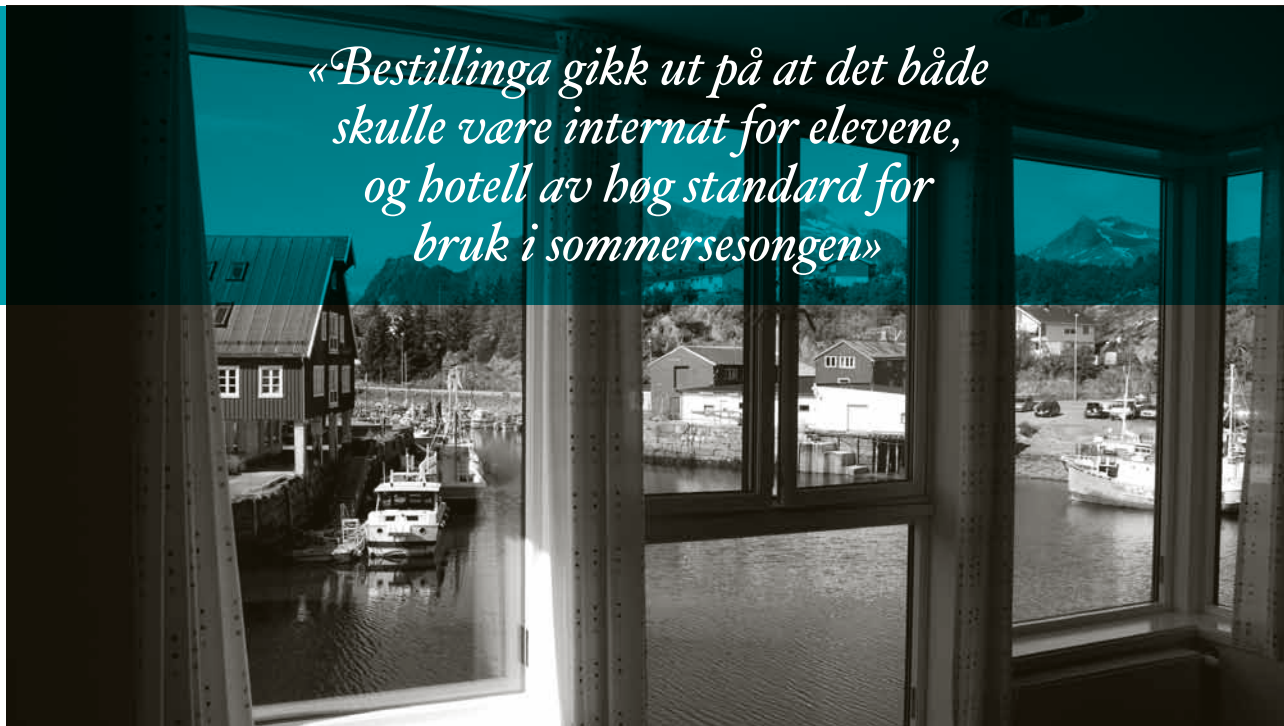
– Når vi fikk plassert bygningen på en så karakteristisk og spennende, men trang tomt, ble oppgaven å gi den en form som fulgte den krevende topografien på stedet og «festet» huset til situasjonen. Avtrappingen i planen følger terrenget, og den utkragede delen på søyler gir samtidig en referanse til bryggekonstruksjonene i nærmiljøet. I tillegg forutsatte dette flatt tak. De blå aksentene i glassene gir assosiasjoner både til Nordlandsbåten og sjøens signalfarger.

– Det er ikke sikkert at alle som bor på Filipstua reflekterer like dypsindig som arkitektene, men skal vi dømme etter gjestenes tilbakemeldinger, har Sidsel og Helge skapt noe som både er spesielt, funksjonelt og med vakker utsikt. Det sier økonomileder Trine Bergstedt ved Lofoten folkehøgskole. Hun har ansvaret for sommerdrifta, og møter rett som det er besøkende som er forbløffet over hotellrommet de blir tilbudt.

– Så det er bare å bestille rom, sier hun med et smil. – Men raska på, det fylles allerede opp med tanke på neste sommer!

BRYNJAR TOLLEFSEN, REKTOR LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

«Bestillinga gikk ut på at det både skulle være internat for elevene, og hotell av høy standard for bruk i sommersesongen»

Også innendørs har man en sterk opplevelse av å være tett på sjøen. Foto: Helge Solberg

KUNSTFAG VELGES BORT

– *Vi snakker om generasjoner som ikke får med seg vår egen kulturarv, sier daglig leder for Musikk i skolen, Ulrika Bergroth-Plur.*

Pisa-rapportene som viste at norske barn er under gjennomsnittet i lesing, matematikk og naturfag har fått stor betydning for norske læreplaner. Det legges mindre vekt på de estetiske fagene i skolen, færre lærere har utdanning og skolene mangler spesialrom og utstyr.

– Jeg er bekymret for fremtidens generasjoner som ikke vil kjenne kulturarven i form av kunst og kultur og som ikke får utvikle sin kreativitet i skoletiden, sier daglig leder for Musikk i skolen Ulrika Bergroth-Plur.

PISA-ANGSTEN

De fagene som ikke er direkte Pisa-målbare er blitt satt på sidelinjen i norsk skole, hevder dirigenten og musikk-læreren.

– Vi ser nå konsekvensene av den frykt som er skapt av dårlige Pisa-resultater, sier Ulrika Bergroth-Plur.

VANSKELIG Å FÅ JOBB FOR FAGLÆRERE

Kunst og håndverk og musikk står fortsatt på timeplanen i norske skoler, men i barneskolen stilles det ikke lenger krav til at læreren har utdanning i disse fagene.

Skolene prioriterer derfor lærere med den kompetansen som kreves, og det er blitt vanskelig for dem som har spesialisering i kunst- og håndverk eller musikk, å få jobb.

En undersøkelse fra 2014 utført av Statistisk sentralbyrå viser at blant lærerne i kunst- og håndverk som er under 30 år, altså den nye generasjon lærere, har bare 30 prosent av dem studiepoeng. På småskoletrinnet, altså barn fra 1. til og med 4. klasse, har bare 24 prosent utdanning i faget.

Av de obligatoriske fagene i grunnskolen er det ingen fag der unge lærere har så lite formell utdanning.

FAGLÆRERNE FÅR IKKE JOBB

Daglig leder Lennart Johansson i Kunst og design i skolen, en interesseorganisasjon som ivaretar fagområdet, sier at det blir utdannet faglærere, men de får ikke jobb.

– Alle er enige i at lærerne burde ha høy nok kompetanse, men slik er ikke lærerutdanningen innrettet, de estetiske fagene er ikke obligatoriske og velges derfor bort av studentene.

Det er hos kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen at nøkkelen til å løse krisen for de estetiske fagene ligger, sier Ulrika Bergroth-Plur.

– Det må komme konkrete direktiv fra departementsnivå, sier Bergroth-Plur.

KLIPPET FRA AFTENPOSTEN,
KAJA KORSVOLD

DET STARTET PÅ JÆREN FOLKEHØGSKULE FOR JOURNALIST OG FOTOKUNSTNER SUSANNE HÆTTA

– Jeg gikk på Jæren folkehøgskule skoleåret 95/96 på medialinja. Året staket ut kursen for den retningen jeg tok, og jeg har brukt nær sagt alt jeg lærte der. Deretter jobbet jeg både i studentavis og studentradio under studier i Bergen, før jeg gikk til journalistjobb i NRK Finnmark. Der jobbet jeg i mange år, før jeg fortsatt til flere jobber innen kommunikasjon. Det var inspirerende å få utfolde seg på mørkerommet på Jæren, selv om jeg hadde fotografert siden jeg var 7 år. For et par år siden ble foto viktigere for meg, til jeg startet eget firma. Jeg jobber nå som fotograf, frilanser, kommunikatør og forfatter, og det har jeg gjort et års tid på heltid nå. Vennskapene som ble dannet, prosjektene vi hadde, både de seriøse og de useriøse og kunnskapen jeg tilegnet meg på Jæren har gjort at jeg formet meg til den jeg ville være. Jeg ble mer moden og klar over egne interesser og evner i løpet av skoleåret. Jeg er en «mangesysler», og nettopp det at man får utfolde seg på mange arenaer på folkehøgskolen er gull verdt, både menneskelig og faglig.

– Jeg bor i Vadsø i hjemfylket Finnmark, lever av å være fotograf, men for tida bruker jeg mye tid på en bok jeg skriver om en eks-kriminell ransmann fra Finnmark, Sven-Eirik Utsi. Boka kommer ut til høsten, så nå jobber jeg intenst med den. Utstillingen *Blood conversations* stilles ut på Galleri Cyan i Oslo neste vår, og ellers sysler jeg med langsiktige foto- og kunstprosjekter som jeg forhåpentligvis når ut med i årene som kommer.

BLODKUNST

Fotokunstner Susanne Hætta viste utstillingen *Blood conversations* i Berlevåg i mars. Som tittelen sier, er blod et virkemiddel for å skape følelser rundt flere tema, blant annet religion og slektskap. – Jeg har en sosialantropologisk tilnærming til blodet, som er et utrolig ladet materiale, samtidig som det er essensielt for liv og menneskelighet, sier Hætta.

I Berlevåg viste Hætta også portretter og svarthvitt-bilder. Selv om hun ikke er naturfotograf, finner hun ofte motiver utendørs. – Finnmark og Varanger har et spesielt lys, og jeg har ofte detaljer i naturen i fotografiene mine. Vinteren bærer med seg utrolig mange estetiske kvaliteter og disse forsøker jeg å fange med kameraet, forteller hun.

Noen kjenner kanskje til Susanne Hætta både som journalist i NRK Finnmark og som informasjonssjef i Varanger Kraft. Fotograferingen har likevel vært med henne i alle år, og i fjor tok hun steget ut i tilværelsen som fotograf og skribent på heltid. – Da jeg begynte for meg selv i mai 2014, var det slutten på en prosess som hadde startet inni meg flere år tidligere. Samtidig var det startskuddet for et helt annet liv, der det kreative spiller hovedrollen i mitt yrke på en annen måte enn før, forteller Hætta.

Du kan følge henne på Instagram under navnet [@susannefoto](https://www.instagram.com/susannefoto) eller på www.facebook.com/susannefotograf

FOTO: TOREIRIM HAUVARI

SUSANNE HÆTTA

Susanne Hætta, (født 16. februar 1975 i Alta) er en samisk fotograf, kunstner, journalist, kursholder og forfatter.

Hætta bor i Vadsø og driver selskapet Susannefoto as. Fra 1999 til 2007 var hun journalist i NRK Finnmark. I perioden 2007–2009 var hun ansatt som kommunikasjonsrådgiver i NAV. Fram til 2014 var hun informasjonssjef i Varanger kraft. Siden da har hun jobbet for fullt i eget selskap.

Utdannelsen hennes består av mellomfag i sosialantropologi og mellomfag i folkloristikk ved Universitetet i Bergen. Hun har også studert samisk kulturkunnskap ved Universitet i Tromsø, samfunnsfag ved Høgskolen i Finnmark og informasjonsledelse ved Høgskolen i Bodø.

En av hennes fotoutstillinger, «Blood Conversations», har fått spesiell oppmerksomhet siden hun brukte blod som materiale – inklusiv eget blod. Svarthvitt-foto er imidlertid Hættas primære fotografiske uttrykk.

Å VELGE KUNST

«Dette kunne jeg aldri hatt over sofaen min» er utsagn som lett kommer når et kunstverk skal kvalitetsvurderes av et utrent øye. Når det kommer til valgfag kunst, er det nettopp det vi skal lage: lettløselig kunst som kan ha et potensial for å kunne henge over sofaen.

AV SIVELIN KJØLSTAD

Ved starten av dette skoleåret møtte jeg en elev som hadde gått på friluftslivlinja på Sogndal folkehøgskule for seks år siden. Han stoppet meg å sa: Jeg må bare takke deg for en ting. Husker du da jeg hadde kunstvalgfag, og du sa jeg hadde en god strek? Det fikk meg til å revurdere hva jeg skulle studere. Nå har jeg snart fullført arkitektstudiet.

Dette med å få kunstbegrepet ned på bakkenivå er noe som kan få en kunstillærer til å bli livredd. Livredd for at holdningen «alle får det til» er med på å forminske verdien av faget. Å ta høyere

utdanning i kunstfaget er absolutt ikke noe alle får til, og der holder det ikke med argumenter som «det skal henge over sofaen». Tvert i mot. Når det kommer til å få elever på folkehøgskole til å velge å ha kunstfag må man tenke motsatt. Kunstfag har en enorm verdi, nettopp fordi «alle kan få det til» – med de riktige pedagogiske grepene, vel og merke.

Vi prøver å oppfordre de som har valgt folkehøgskole for helt andre grunner enn å drive med praktisk skapende arbeid, til å velge noe som er utenfor den

sagnomsuste, og mye omtalte komfortsonen. Når du får muligheten til å drive med noe helt annet enn det den linja du har valgt tilbyr, bør det oppfordres til å gripe muligheten. Målet er at elevene skal finne nye uttrykksformer, og føle mestring i nettopp et fagfelt de egentlig ikke kan identifisere seg med.

Det hele legges opp til at elevene skal føle mestring. Teknikkene er skreddersydd, og det følger med en fornøydhetssgaranti på kjøpet. Utfordringen blir å få de som tror de knapt kan tegne en strekmann, – de som ikke var spesielt imponert over egen innsats på kunst og håndverksundervisningen i grunnskolen til å overraske seg selv. Det blir i kryssningsfeltet mellom det kognitive og det sanselige at elevene stimuleres til en annen måte å lære på, enn den tradisjonelle skolemetoden. De får et større spekter å spille på, og det er større sjanser for at elevene lar seg rive med.

Mestring og motivasjon gjennom skapende arbeid er i seg selv nok, men, det har også en enorm overføringsverdi. Kunstfagenes verdi for egen personlig utvikling må ikke undervurderes. Elevene får muligheten til å prøve, og feile, de begynner på nytt og de gir seg ikke. Det handler om å utvikle glede over det vakre både i møte mellom uttrykk og utforskning, og om å utfolde seg i egne skapende krefter. De lærer om utholdenhet på et annet plan enn å bli fysisk sliten. Det kreves både konsentrasjon og fokus når de skal utfolde seg i noe de kanskje ikke har erfaring med. De overrasker, og de oppdager. De oppdager kanskje evner og et talent de ikke var klar over at de var i besittelse av.

«Kunstfagenes verdi for egen personlig utvikling må ikke undervurderes»

Lampeinstallasjon av Rune Guneriussen.
Foto: Øyvind Krabberød

KOMBINERER TEKNOLOGI OG KREATIVITET

Prosjektet SKAP har fått innvilget 3,4 millioner i oppstartstøtte for å starte ny folkehøgskole i Mandal med oppstart neste høst. Det ser dermed ut til at 2016 blir året der Skaperbevegelsen og Folkehøgskolebevegelsen møter hverandre for alvor. Det kan bli et viktig møte med store konsekvenser for den Norske folkehøgskolebevegelsen i årene som kommer.

OLAV HELLAND, SKAPER OG LÆRER

«Hacker spaces er åpne kontorlokaler der enkeltpersoner og små bedrifter kan leie kontorplass og dele på både utstyr og kompetanse»

For mange høres det kanskje rart ut å snakke om det å «skape» som en bevegelse. Vi er tross alt skapende mennesker alle sammen, og kreativitet vært en av våre viktigste menneskelige egenskaper gjennom tusener av år. Når jeg snakker om «Skaperbevegelsen» så snakker jeg spesifikt om det som på engelsk kalles «The Maker Movement» eller «Maker Culture»; en folkebevegelse som har vokst fram i løpet av det siste tiåret der skapende, kreative mennesker bruker nettene til å dele tanker og ideer med hverandre. Denne informasjonsdelingen har selvfølgelig eksistert helt fra nettets barndom, men på midten av 2000-tallet ble den mer organisert. I 2004

grunnla amerikaneren Dale Dougherty firmaet Maker Media, Inc. Og året etter ga de ut første utgave av MAKE, et magasin fokusert på kreative prosjekter relatert til blant annet datamaskiner, elektronikk, roboter, sløyd og metallarbeid. Magasinet ble raskt et samlingspunkt for teknologi-interesserte folk og var med på å innføre det moderne «Maker» begrepet, som referer til noen som på ulike måter kombinerer teknologi og kreativitet. Magasinet ble raskt et samlingspunkt for teknologi-interesserte folk fra hele verden, og var med på å popularisere det moderne «Maker» begrepet.

NORWAY MAKERS

Selv om Maker bevegelsen startet som et internetfenomen så har den også som mål å bringe folk sammen i den virkelige verden, derfor tar Maker Media initiativet til Maker Fair, en kreativ festival der folk kan komme å vise fram prosjektene sine. Den første utgaven av Maker Fair ble arrangert i San Mateo (like utenfor San Fransisco i California) i 2006. Festivalen ble en stor suksess med over 22.000 besøkende. Festivalen vokste raskt i årene som fulgte og i 2010 ble Maker Fair New York arrangert for første gang. I fjor kom det over 130.000 besøkende til festivalen i California og 85.000 til den i New York. I tillegg ble det arrangert over 120 mindre festivaler over hele verden.

I Norge har Maker bevegelsen organisert seg gjennom organisasjonen Norway Makers, som beskriver seg selv som «er en ideell organisasjon med formål om å bidra til økt skaperglede, teknologisk interesse, entreprenørskap og innovasjon innen utdanning, forskning, politikk og næringsutvikling». I 2013 arrangerte de Oslo Mini Maker Faire på Norsk Teknisk Museum som et prøveprosjekt, og i 2014 ble det arrangert fullskala Maker Fair festivaler i både Trondheim og Oslo. Norway Makers har også arrangert flere workshoper, konferanser og andre aktiviteter.

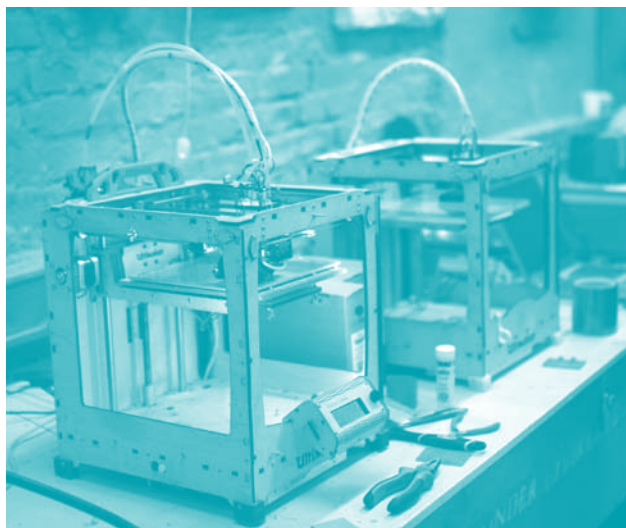
«HACKER SPACES»

Et annet samlingspunkt som har oppstått er såkalte «Maker spaces» og «Hacker spaces», disse er åpne kontorlokaler der enkeltpersoner og små bedrifter kan leie kontorplass og dele på både utstyr og kompetanse. Disse lokalene holdes gjerne åpne for publikum på ettermiddagene, kveldstid og i helgen, og brukes ofte til kurs, workshoper og uformelle gruppetreff organisert gjennom nettsider som facebook og meetup.com. MESH og Bitraf i Oslo er kanskje de mest kjente eksemplene på «Maker spaces» i Norge, men lignende initiativer begynner også å dukke opp andre steder i landet. I år har Norway Makers fått tildelt midler fra DNB stiftelsen for å starte opp offentlige «Maker spaces» i opptil ti norske byer knyttet til eksisterende vitensentre som for eksempel VilVite i Bergen og Inspira Science Center i Sarsborg.

Det er viktig å presisere at SKAP Kreativ Folkehøgskole er et uavhengig prosjekt, men det er neppe tilfeldig at det var i år de fikk endelig klarsignal for å starte skolen. Denne høsten har Norges økonomiske framtid blitt et viktig politisk tema, og innovasjon og entreprenørskap har blitt satt på dagsorden som aldri før. Folkehøgskolen SKAP er på mange måter rett prosjekt til rett tid, og kan vise seg å bli en viktig vitamininnsprøytning for folkehøgskolebevegelsen som helhet. For innovasjon og nyskaping burde være noe som hører hjemme på alle folkehøgskoler, ikke bare hos de som spesialiserer seg på det.

For oss i folkehøgskolen er det kanskje mest relevant å se på skaperbevegelsen som et stort dannelsesprosjekt som handler om demokratisering av teknologi. Digital teknologi har blitt

til verktøy i verktøykassen til den moderne skaperen. I Norske folkehøgskoler har vi alltid vært gode på kreativitet og skaperglede, men noen ganger kommer vi litt bakpå når det kommer til den teknologiske utviklingen. Derfor har vi mye å lære av måten skaperbevegelsen har klart å forene moderne teknologi og tradisjonelt håndverk. Klarer vi å ta til oss den lærdommen går vi en lys framtid i møte. Sammen kan vi skape en skole for vår tid.

MAKING – NYTT FAG MED STORT POTENSIALE

Igjen kan folkehøgskolen være i front med nye fag. Making kan bli et stort nytt fagområde i folkehøgskolen. Making baserer seg hovedsakelig på 3D-printer som grunnleggende teknologi. Skaper Olav Helland ser potensialet i for eksempel å kunne gi utdøende håndverksfag fornyet liv ved bruk av denne nye teknologien, som nå er blitt overkommelig å anskaffe. Og Olav er ikke snauere enn at han på rektorforumet på Hamar sist høst presenterte fem forslag til nye linjer.

3D-printere har eksistert en del år. Men først nå er prisene på 3D-printere blitt overkommelige. Med datamaskin og 3D-printer er det nesten ingen grenser for hva man kan lage. Alt fra reservedeler det er vanskelig å anskaffe til avanserte maskiner og 3D-modeller av alt fra hus og interiør til mennesker og dyr, eller frie former.

Dermed kan 3D-printeren representere et tilskudd og en fornying av alt fra kunst og kunsthåndverk til scenografi og arkitektur. Det er vel kun fantasien som setter begrensningene. Men det blir en litt annen måte å tenke på.

FEM FORSLAG TIL NYE LINJER

Olav Helland inspirerte rektorene på rektorforum med sitt foredrag om MAKING. I foredraget presenterte han til slutt fem ideer til nye linjer på folkehøgskoler, helt eller delvis basert på 3D-printer-teknologi:

- 3D Technology (bygge, bruke og vedlikeholde 3D-printere)
- Robotics (Lego mindstorm, AI programmering, CNC og 3D printing)
- Props, makeup and SFX (Cosplay, Costume projects, special effects)
- Photography 2.0 (eksperimenterer med og bruk av ny teknologi)
- Technology and Innovation (The Business of making, starte firma, crowdfunding)

OYVIND BRANDT

PROSJEKTET AKSJONS- FORSKNING OG BÆREKRAFT

kom i stand som et samarbeidsprosjekt mellom Framtiden i våre hender (FIVH) og Folkehøgskolerådet. Det hele startet i 2013 da FIVH var på et lørdagsseminar på Jæren folkehøgskole. Der ble det drøftet hvordan man kunne arbeide med tematikken bærekraft ut mot samtlige folkehøgskoler.

Det varte ikke lenge før FIVH banket på døren til Folkehøgskolekontoret og lurte på om de var interessert i et samarbeid om et prosjekt, der vi i felleskap skulle invitere alle skolene til å delta i arbeidet med å skape mer bærekraftige skoler. Resultatet ble at de sammen utarbeidet målsettinger for arbeidet og søkte om midler.

Gjennom prosjektet ønsker en å integrere bærekraft i undervisningen, samt å videreutvikle folkehøgskolene til å få en mer bærekraftig drift. Motoren i denne endringsprosessen er aksjonsforskning og aksjonslæring.

DE FORMELLE MÅLSETTINGER FOR PROSJEKTET ER FØLGENDE:

- Å utvikle og gjennomføre et undervisningsopplegg for landets folkehøgskoler om temaet «en bærekraftig hverdag i en bærekraftig verden».
- Å styrke miljødelse i folkehøgskolens drift og husholdning.
- Å skape kunnskap om hvilke pedagogiske prosesser (i undervisning og drift) som best fremmer engasjement og læring for bærekraft.

Fra Bergesenstiftelsen og Sparebank 1 stiftelsen fikk prosjektet midler til å starte opp. I skoleåret 2014/15 begynte det med et pilotprosjekt hvor fire skoler deltok. Det var Elverum, Folkehøgskolen Sørlandet, Hurdal Verk og Sund folkehøgskoler.

Det er rett og slett imponerende at hele 41 skoler har kastet seg med i dette. Totalt var det 180 deltakere på arrangementet 24.–25. september. Fra hver skole stilte de med en fra ledelsen, en lærer, en fra det praktiske personalet og en elev.

Leder i *Framtiden i våre hender*, Arild Hermstad, var glad for å ha fått folkehøgskolene med på laget.

– Politikerne trenger drahjelp, og elevene ved deres skoler er mer enn 5 prosent av en årsklasse. Vi i FIVH vil påvirke ungdom, og vi tror prosjektet

vil gjøre dem mer miljøbevisste. Vi trenger å få med oss hele samfunnet, ikke bare idealistene. Det er viktig at vi kommer i gang med konkrete tiltak. Vi som samfunn skal begynne å gjøre ting på en annen måte – vi må komme inn på riktig spor, vi må gå i riktig retning, sa Hermstad i sitt innlegg.

LÆRINGSLYST OG LÆRIGSGLEDE

Professor Tom Tiller hadde fått tildelt god tid første dag, to timer, for å

PÅ GARDERMOEN ØVIND KRABBERØD

KJEMPEDELTAELSE: BÆREKRAFTS- KONFERANSE PÅ GARDERMOEN

Over halvparten av landets folkehøgskoler var samlet til to dagers oppstartskonferanse for bærekraftsprosjektet som ble dratt i gang i fjor med et pilotprosjekt.

Imponerende med 180 deltakere på konferansen – fra 41 skoler.

skissere opp prosjektet og oppildne deltakerne.

La teorien innfarges av elevenes egen verden, av noe de forstår og har nytte av – det er Tillers store paradigme, hans livsbudskap. – Folkehøgskolen er en skole som tar på alvor teorien om den gode læring. Det skal være meningsfullt, det dreier seg om læringslyst og læringsglede. God læring har mening, postulerer professoren.

Mening, nytte og deltakelse – det er det vi forskere må spørre oss om. Bærekraft er den største utfordringen vi har

1. Professor i pedagogikk Tom Tiller fikk forsamlingen med seg i sitt to timer lange foredrag om aksjonsforskning og bærekraftprosjektet.
2. Simen Torp fra Økolandsbyen i Hurdal hadde tro på at folkehøgskolene kan bli en viktig pådriver i miljø- og bærekraftarbeid.
3. Bergesenstiftelsen har bidratt med to millioner kroner til bærekraftprosjektet. Jan Sundt fra stiftelsen deltok, han har vært en aktiv pådriver for å få dette prosjektet i gang.
4. I en av de mange parallellsesjonene møtte Sindre Vinje i prosjektgruppa og Tom Tiller elevene – og god stemning var det.

i dag. Kan vi ha bedre ambassadører, i Nordens beste skoleslag, i denne saken, spurte han retorisk.

Nå skal elevene og «skolene» forske. Her understrekte Tiller at læring og forskning handler om de gode spørsmål – og ikke minst om å skape et anerkjennende rom.

Tiller innrømmet at det har vært kritiske røster i akademia. Noen forskere liker ikke metodene i aksjonsforskningen – det blir for tett på og for subjektivt, hevder de. – Men dette er et nytt paradigme – det å forske sammen med folk for å finne bedre løsninger på eksisterende problemer, hevdet Tiller.

Professoren elsker å bruke ordspill. Her var GLG, GAG, NAV etc. Dette trenger ikke bli store byråkratiske prosesser med store rapporter hevdet Tiller. GLG – gjort, lært, lurt er en enkel vei til notater og refleksjon, GAG – *gjør andre gode*, det er det viktig å ha med videre i prosessen. – Det kommer til å bli konflikter og problemer. Kast dere på «lærings-sykkelen» – aksjonsforskning og aksjonslæring går hånd i hånd, hevdet han.

For at det skal være forskning må det frembringe en rapport, den må presenteres, og den må prøves kritisk.

– Pilotskolene klarte det, de fikk til forskning i tillegg til læringen, nå er det deres tur, oppmuntret Tiller.

PARALLELLESJONER

Programmet var satt opp med mange parallellsesjoner som kunne gi de fire

utsendte fra hver skole ulike vinklinger inn i saksområdet – aksjonsforskning. Her skulle det være mulig å få med seg inspirasjon og verktøy til å starte opp på egen skole.

Simen Torp fra Økolandsbyen i Hurdal holdt innledningsforedraget på konferansen. De neste tre årene skal 500 millioner kroner investeres i «Sustainable valley» – *bærekraftsdalen*, 200 aktivhus skal stå ferdige. – Kan en folkehøgskole bygge en økolandsby rundt skolen? spurte Torp. Han følte seg hjemme i folkehøgskolen og mente de hadde en kryssende verdiplattform – nært opptil økolandsbyfilosofien, hvor også det sosiale aspektet er en viktig del.

– Det er veldig gøy at folkehøgskolene nå tar tak i miljø og bærekraft. Det finnes vel knapt noe bedre sted enn folkehøgskolen til å jobbe med dette. Det er viktig at skolene ikke bare blir isolerte øyer – tenk kontakt med kommunen, sa Torp. I Hurdal utvikler de *Bærekraftsdalen* i nært samarbeid med kommunen, 1000 boliger skal bygges de nærmeste årene. – Vi tror at bærekraft og vekst kan kombineres. I 2025 skal Hurdal være et pluss-samfunn, forskuterte Torp. Han gjentok forhåpningene om at det kan utvikles økolandsbyer i forbindelse med folkehøgskoler, og at det er viktig å tenke utenfor «boksen». – Jeg tror at folkehøgskolene kan bli en viktig pådriver i dette arbeidet, avsluttet en optimistisk *økomann*.

2 PÅ KONFERANSE

1. Hvorfor har dere meldt dere på bærekraftprosjektet?
2. Hva forventer dere av prosjektet?
3. Noe spesielt dere har lyst til forske på?

SILJE BIRGITTE FOLKESTAD, INSPEKTØR FANA FOLKEHØGSKULE

1. Vi føler for en gangs skyld at vi er litt frampå. Vi tjuvstartet i fjor med seminar med Astrid Bjerke. Vi hadde så fire samlinger hvor vi jobbet med hva vi kunne gjøre. Alle avdelinger har deltatt. Det er viktig for oss å være med på dette.
2. Konkrete prosjekter, vi er åpne der. Elevrådet er allerede i gang... kjøttfri mandag, resirkuleringsstasjoner og mindre porsjoner. På husmøtene skal vi ha et «grønt hjørne».
3. Hadde vært spennende å se nærmere på eget forbruk, scanne vanene våre.

KRISTIAN LUND SILSETH, REKTOR NORDMØRE FOLKEHØGSKULE

1. Det er viktig og nødvendig for skolen å være med. Vi er en skole som ikke har stort nok fokus på dette temaet. Så det er et bevisst valg fra sjefen sjøl. Det er også en del av et solidaritetsprosjekt med verden.
2. Jeg forventer læring, det er viktig for organisasjonen Nordmøre folkehøgskule og for enkeltmenneskene hos oss.
3. Nei, med vilje har vi ikke noen ideer å fremføre i starten – de skal ikke fram først. Vi vil at elever og ansatte sammen skal jobbe fram dette. Jeg har noen på lager, men de tror jeg ikke det blir nødvendig å komme med.

NY LEDER TIL SOLTUN FOLKEHØGSKOLE

Rolf Steffensen

Rolf Steffensen blir verken prest eller prost i Ofoten, men rektor i Troms. Etter 20 år som sogneprest i Hamarøy, de siste åtte i permisjon som ordfører i kommunen, avslutter Steffensen nå sitt arbeidsforhold hos Sør-Hålogaland bispedømme. Han har også nettopp ledet sitt siste møte i Salten regionråd.

Steffensen har takket ja til tilbudet fra Norges KFUK-KFUM om å gå inn i stillingen som skoleutvikler og rektor ved Soltun folkehøgskole på Evenskjer i Skånland i Sør-Troms.

Takker for tillit – For meg som relativt uerfaren skolemann er det avgjørende at KFUK-KFUM, som erfaren skoleeier, stiller seg 100 prosent bak dette prosjektet. Jeg understreker at jeg ikke har søkt på jobben, men blitt bedt om å ta den. Jeg setter umåtelig stor pris på de ressursene som stilles til disposisjon, og ikke minst den tilliten som min tidligere arbeidsgiver her har vist meg, sier Steffensen.

Han har tidligere vært ansatt som kretssekretær og ungdomsprest i Bodø krets av KFUK-KFUM. Ett år var han også leder for Ten Sing Norway, med base i London. Steffensens engasjement i Hamarøy Ten Sing og Hamarøynatta har også gitt resultater som har blitt lagt merke til.

– Som del av det verdensomspennende og økumeniske YMCA har KFUK-KFUM en profil, et mandat og ikke minst et nettverk, som jeg tror vil være gull verdt, i tillegg til mine egne

kontakter i ulike nettverk i Sverige, Finland, Canada og Sør-Afrika. Også disse håper jeg å kunne dra stor nytte av, sier Steffensen.

KLIPPET FRA AVISA FREMOVER

TIL FOSEN SOM REKTOR

Wiggo Sten Larsen går av som rektor ved årsskiftet, Arnhild Finne tar over stafett-pinnen. Hun jobber nå på pedagogisk institutt ved NTNU som universitetslektor. Finne har mastergrad i «utdanning og oppvekst» fra NTNU, med fordypning i faglig- og administrativ ledelse. Ellers er den nyansatte rektoren en håndverksinteressert dame på 33 år opptatt av god administrasjon og ledelse og videreutvikling i folkehøgskolen. Hun har selv gått årskurs på Trøndertun folkehøgskole.

Arnhild Finne

SKOGN FOLKEHØGSKOLE BLIR TROLIG VÆRENDE

Skogn Folkehøgskole. Planer om flytting til tidligere Bjørnang rehabiliteringssenter droppes.

Mellom 20 og 30 millioner kroner i ekstrakostnader ved å velge Bjørnang som ny lokalisering, gjør at Skogn Folkehøgskole dropper flytteplanene.

Et enstemmig årsmøte i Sør Innherad høgskolelag ga i mai Skogn Folkehøgskole (Skofo) fullmakt til å utrede

flytting av skolen til det tidligere rehabiliteringssenteret Bjørnang i øvre Skogn opp mot å oppgradering av dagens bygningsmasse på Småland i Skogn, ved Skogn sentrum.

Nå har skolen konkludert med å droppe kjøp av Bjørnang-eiendommen.

– Vi var nært ved å flytte Skofo til Bjørnang, men vi ble etter hvert klar over at en flytting utløser at vi må oppgradere bygget på Bjørnang til Tek 10-standard, noe som ville gitt oss en merkostnad på 20 til 30 millioner kroner, sier rektor Lars Waade.

KLIPPET FRA TRØNDER-AVISA

NYBYGG PÅ VEFSN FOLKEHØGSKOLE

På Halsøya i Mosjøen ligger Nord-Norges første folkehøgskole – Vefsn folkehøgskole. Etter 116 år er skolen fremdeles sprell levende. Nå har de investert 25 millioner kroner i seks nye internatbygg/paviljonger. De flotte byggene som kneiser over Vefsnfjorden er navnsatt fra øyene på Helgeland-kysten; Ylvingen, Lovund, Myken, Staulen, Støtt og Bliksvær. Hvert hus inneholder fire dobbeltrom med bad og dusj, fellesrom og kjøkken, totalt blir det 48 senger. Skolen stiller da med 96 sengeplasser.

Konstituert rektor Bodil Nystad forteller glad at de nå har ferdigstilt det siste huset. Byggeprosjektet startet for ett år siden. De seks nye boenhetene erstatter et ikke altfor pent, og slitent, internat fra 1972. Det legges også opp til utleie sommertid av de flunkende nye og flotte rommene.

ØK

STORE HØJSKOLEKUTT I DANMARK

Både i Norge og Sverige øges det statslige tilskud til højskolerne med den begrundelse, at det styrker dannelsen. Det står i skarp kontrast til Danmark, hvor regeringen for nylig har bebudet besparelser på 120 millioner over de næste fire år på området.

Mens Venstres regering i Danmark lægger op til markante besparelser på højskoleområdet fra 2016 og frem, ser det noget anderledes ud i Norge og Sverige.

Tidligere på måneden fremlagde den norske regering sit statsbudget. Her fremgik det, at de norske højskoler vil få tilført yderligere midler. I kommentarerne til statsbudgettet skriver kunnskapsminister Torbjørn Røe Isaksen, at *folkehøjskoler fremmer dannelse og folkeoplysning* og øger tilskuddet til højskolerne på 16 millioner årligt.

Sidste år var de norske folkehøjskoler ellers også i farezonen. Regeringspartiet Høyre foreslog dengang en besparelse på 32 millioner kroner på området. Men massive protester, hvor blandt andet 3.000 unge mødte op til demonstration foran Stortinget, medførte, at besparelserne blev taget af bordet igen. I år får de norske højskoler så yderligere økonomiske anerkendelse.

I Sverige er satsningen på højskolerne i 2016 endnu mere markant. Den svenske finansminister fremlagde i september sit såkaldte efterårsbudget, hvoraf det fremgår, at der investeres yderligere 119 millioner svenske kroner i højskolerne. Pengene skal blandt andet styrke studiemotivationen hos unge samt efteruddannelsen for arbejdsløse.

ANDREAS HARBSMEIER,

HØJSKOLEBLADET

«Det er verd å huske på at det er noe dypt barnslig i kunst. Den kan kalles en forsinket lek - dypt alvorlig som leken er det»

BRYNJAR HOFF

«Stor kunst må være hensynsløs»

ANDERS KJÆR

«Et maleri er et dikt uten ord»

KONFUCIUS

«Det eneste området hvor det guddommelige blir synlig, er kunsten, uansett hvilket navn man gir den»

ANDRÉ MALRAUX

«Ideen skal være klar, tolkningsmulighetene mange»

PER BARCLAY

KALENDER 2015

17.–18. november 2015
25. november 2015

Nordisk idékonferanse 2015, Nordiska Folkhögskolan, Kungälv
Open House vedr. aksjonsforskning og bærekraft og skolens selvevaluering, fhs-kont., Oslo

26.–27. november 2015

Internasjonalt seminar i folkehøgskolen 2015: Læring for bærekraftig utvikling, Oslo

4.–5. januar 2016

Drøftingsdager D5, Rogalandsmøtet, Solborg folkehøgskole

4.–5. januar 2016

Drøftingsdager D7, Romerike folkehøgskole

18.–21. januar 2016

Rektormøtet 2016 med adm-kurs, Bodø

13.–14. april 2016

Nordisk folkehøgskoleråds vårkonferanse, Nordiska folkhögskolan

Følg med på «Kalender» på www.folkehøgskoleforbundet.no for nye arrangementer, eventuelle endringer, detaljer og påmelding.

LEDER

KUNSTNEREN HAR OVERTATT FOR PRESTEN

Vi lever våre liv spent ut mellom poler som glede og sorg, trygghet og frykt, tro og tvil, sannhet og løgn, vakkert og stygt, lys og mørke, liv og død. Tidligere ble livsfortolkning og politisk virke forstått og uttrykt innenfor en monokulturell religiøs (kristen) ramme. Forenklet kan man hevde at presten var sentral *gatekeeper* hvor kunstneren og andre samfunnsaktører utfoldet seg innenfor denne forståelsesrammen. Slik er det ikke lenger.

I dag lever vi i en stadig mer multikulturell og globalisert verden. Som et fordomsspørrende og meningssøkende menneske utsetter jeg meg derfor for et mangfold av ytringer om ulike sider ved det å være menneske i verden i dag. Det er min overbevisning at kunstneren vil innta en stadig viktigere posisjon i våre liv. Kunstneren har langt på vei overtatt prestens rolle og sprenger derfor kirkens tidligere monopol som livsfortolker. Vi beveger oss fra det oppdragende autoritative svaret til dannende og utviklende spørsmål.

En frigjøring fra hvilken herre det nå måtte være, er ikke i seg selv nok. Det må stimuleres til egne og evt. andre svar. Jeg er som menneske et sosialt vesen av kropp og ånd. Ånd forstått som de

mentale beviste opplevelser jeg selv har og det jeg har del i av felles tankegods med andre, gjennom samtaler, bøker og andre kulturelle, politiske og kunstneriske uttrykk. Språket er tankens og formidlingens og dermed åndens redskap, og er helt sentralt i det å være menneske. Språk, forstått i videste forstand, er limet som bygger våre politiske og livsfortolkende fellesskaper.

Folkehøgskolens fornemste dannelsesoppgave er hele tiden å stimulere evnen til å være oppmerksom. Fordomsspørrende kunst- og kulturuttrykk kobler inn poesien, estetikken og etikken til de mer rasjonelle dimensjonene i undervisningen. Kunst er derfor livsviktig og kan øve opp evnen til å se og uttrykke oss og dermed å lære. Kunst kan utvikle etisk dømmekraft og gir næring til et engasjement hos den enkelte som fører til valg og handling.

Grundtvig argumenterte for at folkehøgskolen skal være historie-poetisk. Det handler om å kjenne sin historie, hvor vi kommer fra og derfor hvem vi er. Samtidig handler det om hva vi vil med eget liv og samfunn framover. Vi står, både som enkeltmenneske og samfunn, midt i verden og livet her og nå, spent ut mellom fortid og en framtid vi med vår

vilje kan påvirke. For Grundtvig handlet det om å få tak i de historiske erfaringene og drømmende om framtida via mytene, fortellingene, sangene og andre poetiske uttrykk.

Den teknologiske utviklingen har siden Grundtvigs dager vært enrom. Den har gitt oss en rekke nye verktøyer og kanaler, og dermed språk å samtale i og med. For eksempel har filmen, masse-distribusjon av musikk og nett-/mobilt teknologi gitt oss kraftfulle fortellerformer. Samtidig har de kunstneriske uttrykk utviklet seg og blitt mer sofistikerte med stadig flere referanser.

Kunst som språk – i videste forstand – må derfor være helt sentralt for folkehøgskolen – egentlig for all skole og utdanning. Skal folkehøgskolen bidra med livsopplysning, bør vi bidra med både kunsthistoriske kunnskaper og stimulere kreativ tenkning og uttrykk hos elevene i det daglige arbeidet med hvem vi er og vil være, våre livsvilkår og utfordringer nå og i framtida. Dette gjelder i alle fag.

ØYVIND BRANDT

LEDER FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

NYTT STYRE I FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET

Landsmøtet i Folkehøgskoleforbundet på Voss i juni valgte nytt styre i organisasjonen. De hadde sitt første styremøte på Sanner på Hadeland 20.–21. september, i forkant av tillitsvalgtkonferansen.

F.v. Per Egil Andersen (valgt til nestleder), Elverum, Kristin Smith (1. vara), Ringerike, Line Cecilie Tirslaug (2. vara), Trøndertun, Siri Skjerve, Nordmøre, Ulf Langmo, Vefsn, Øyvind Brandt (leder), Nestor og Sivelin Kjølstad fra Sogndal folkehøgskule. Ingjerd de Graaf (3. vara) fra Romerike var ikke tilstede da bildet ble tatt. Foto: Øyvind Krabberød

OK

NY RUTINE FOR Å SØKE OM FELLES PU-MIDLER

Fra 2016 blir det innført nye rutiner for å søke om felles pedagogiske utviklingsmidler for skolene. Viktigste endring er at vi går fra kalenderår til å tenke skoleår for prosjektene. Dermed endres tidene for utlysning til desember og frist for å søke midler til en gang på nyåret for gjennomføring av prosjektene i påfølgende skoleår (fra høsten).

REKTORSKOLEN I RUTE

Forberedelsene til å sette i gang folkehøgskolens Rektorskole er i rute. Det ser i skrivende stund ut til at det administrative ansvaret legges til Høgskolen i Sørøst-Norge og ansvaret for den faglige gjennomføringen vil skje i samarbeid mellom Høgskolen i Sørøst-Norge og NLA-høgskolen i Bergen. Studiet blir erfaringsbasert og tar utgangspunkt i modulene *Endringsledelse* og *Verdibasert ledelse* og skal kunne gi 30 studiepoeng på mastergradsnivå ved eksamen. Undervisningen er planlagt å gå over to til tre semester med oppstart i juni 2016. Ambisjonen er å ha studiet ferdig planlagt til årsskiftet, slik at det kan presenteres på Rektormøtet i Bodø i uke tre neste år.

ØYVIND BRANDT

FORSLAG TIL STATSBUDDSJETT 2016

Regjeringen Solberg har lagt fram sitt forslag til statsbudsjett for 2016.

Forslaget innebærer et samlet tilskudd til folkehøgskolene, Folkehøgskolerådet og Nordisk folkehøgskole i Kungälv på kr. 797 064 000 med en generell kostnadsjustering på 2,9 prosent.

I forslaget ligger også midler til oppstart av SKAP folkehøgskole i Mandal.

Økningen er i tråd med formuleringen i Folkehøgskolelovens §4, tredje ledd *Tilskuddet justeres årlig i takt med kostnadsutviklingen*, og innebærer en videreføring av det vedtatte budsjettet for 2015 og er i tråd med forventet tilskudd.

Imidlertid er det ved en inkurie foretatt en reduksjon på 4,9 millioner kroner. Folkehøgskolerådet hadde, etter de gitte forutsetningene med en kostnadsjustering på 2,9 prosent, regnet ut

at tilskuddet skulle vært på 802 millioner kroner. Ved nærmere gjennomgang viste det seg at tilskuddet til Kristiansand bare var videreført med 5/12 og ikke for et helt år. Folkehøgskolerådet gjorde oppmerksom på dette og har hatt en god dialog med Kunnskapsdepartementet om forglemmelsen.

I svaret til Folkehøgskolerådet sier departementet:

«Ved en inkurie er tilskuddet til Kristiansand folkehøgskole beregnet med 5/12 i stedet for 12/12 på kap. 253 post 70 i budsjettforslaget. Dette innebærer at bevilgningen på posten totalt er 4,9 millioner kroner for løv.»

Departementet beklager dette, og tar sikte på å komme tilbake til saken i forslaget til revidert nasjonalbudsjett våren 2016.»

Inkurien ville ikke rammet bare Kristiansand, de ville fått utbetalt tilskudd for et helt år, men de manglende 4,9 millioner ville blitt fordelt på alle skolene.

Departementet fortjener ros for rask respons og at de retter opp feilen i revidert budsjett!

Etter dette blir totaltilskuddet til kapittel 253, folkehøgskolene, i forslaget til statsbudsjett på 802 millioner kroner, som forventet.

Forskjellen mellom forslag til budsjett i 2015 og 2016 er stor! I fjor var det store protester og engasjement fra folkehøgskolemiljøene. Det virket i fjor og det har også hatt virkning i år.

Men, den politiske hukommelsen kan være kort! Synlighet blir viktig også framover.

ODD ARILD NETLAND

PRESSEMELDING

I pressemeldingen som ble sendt ut fra folkehøgskolekontorene samme dag som forslaget til statsbudsjett ble lagt fram heter det:

– Med dette budsjettet viser regjeringen at den verdsetter folkehøgskolene og jobben vi gjør, sier leder i Folkehøgskolerådet Odd Arild Netland.

Ikke bare er det lagt inn økning i støtte til skolene, men det er også lagt inn midler til oppstart av en ny folkehøgskole i Mandal, SKAP, høsten 2016. Imidlertid mangler noe for å fullfinansiere skolen.

Økt motivasjon

Folkehøgskolene har de siste årene opplevd et solid høyt elevtall, og undersøkelser viser at folkehøgskoleåret gjør elevene mer motivert for videre læring. Høsten 2015 startet rekordmange elever på de norske folkehøgskolene.

– Folkehøgskolene gir generelt høy sosial kompetanse, i tråd med det Ludvigsen-utvalget etterlyser.

– Sett i lys av frafallsproblematikken, både i den videregående skolen og i høyere utdanning generelt, er dagens signaler fra regjeringen oppløftende, sier Netland.

– I et skolelandskap preget av høye prestasjonskrav og stort frafall, er folkehøgskolene et viktig supplement.

Grønt initiativ

41 folkehøgskoler samarbeider i høst med Framtiden i våre hender om bærekraftprosjektet «Folkehøgskolen for framtiden». Målet er at bærekraft skal bli en del av undervisningen og driften på folkehøgskolene, gjennom engasjement fra elevene. Prosjektet er sponset med 3,5 millioner kroner av Bergesenstiftelsen og Sparebankstiftelsen.

– Her viser folkehøgskolene at vi virkelig tar klimautfordringene på alvor, og at vi ønsker å være i front av det grønne skiftet som kommer. Vi jobber for at det endelige Statsbudsjettet også prioriterer midler til dette prosjektet spesifikt, sier Odd Arild Netland.»

Odd Arild Netland fra Folkehøgskolerådet og Arild Hermstad fra FIVH (t.h.) møtte KUF-komiteen. Foto: Marit Asheim.

POSITIVT MØTE MED KUF-KOMITEEN

Folkehøgskolene og Framtiden i våre hender besøkte onsdag 14. oktober KUF-komiteen i Stortinget, med ønske om å informere om prosjektet «Folkehøgskolen for framtiden».

Odd Arild Netland og Arild Hermstad møtte onsdag 14. oktober seks medlemmer i KUF-komiteen (Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen) til samtale om prosjektet. Ingen lover midler, men alle politikerne snakker varmt om samarbeidsprosjektet. Hyggelig var det også at flere av politikerne fremhevet nysatsing og nytenkning i folkehøgskolene som noe de hadde lagt merke til i det siste.

– Ungdom er viktige i tiden som kommer. At vi her får jobbe med så mange ungdommer samtidig er ganske unikt, sier Arild Hermstad, leder for Framtiden i våre hender.

– Her får ungdommene være med på å finne løsninger, og vise at de er i stand til å gjøre positive enkeltendringer, sier Hermstad.

MARIT ASHEIM

GODE TALL

Det går nå 3842 elever på lange kurs på de frilynte folkehøgskolene. Dette er 8 prosent flere enn i fjor. I alt har 27 av 45 frilynte skoler 100 prosent eller høyere belegg på skolene.

Om man tar med IKF-skolene så går det i alt 7337 elever på norske folkehøgskoler. Dette er en økning på 6 prosent i forhold til i fjor.

SATSING TIL NESTE ÅR

De to informasjonskontorene ønsker å øke informasjonsvirksomheten til neste år. IF og IKF har allerede i dag flere oppgaver enn det vi har bemanning til og vi ønsker i tillegg å satse mer på oppgaver som bare blir viktigere i tiden framover.

Derfor legger begge kontorene fram forslag på årsmøtene til en større økning i skolens kontingent og denne økningen skal først og fremst brukes på følgende fire områder:

- Nettsidene (folkehogskole.no)
- Sosiale medier
- PR
- Kontakt med videregående skoler

NY FOLKEHØGSKOLE

Vi ønsker velkommen til en ny frilynt folkehøgskole som har fått midler til å starte opp fra neste sommer. SKAP folkehøgskole i Mandal kan tilby folkehøgskoleelever et helt nytt konsept som er utarbeidet i nært samarbeid med næringslivet både i og utenfor Mandalsregionen.

DORTE BIRCH

NYE BÆREKRAFTSMÅL

I september vedtok FN nye bærekraftsmål som er en felles handlingsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimendringene innen år 2030. FNs bærekraftsmål består av 17 mål og 169 delmål. Det som er viktig nå er å spre informasjon om målene og sette i gang tiltak som kan bidra til å skape en mer bærekraftig utvikling, både lokalt, nasjonalt og globalt.

Folkehøgskolehverdagen

Hva betyr de nye bærekraftsmålene i folkehøgskolehverdagen? Her er det mange muligheter, både når det gjelder undervisning og skoledrift. Hele 41 folkehøgskoler deltar i prosjektet «Aksjonsforskning og bærekraft – folkehøgskolen for fremtiden» i innværende skoleår og her er aksjonslæring sentralt i å bidra til å skape en mer bærekraftig utvikling. Det finnes også en rekke nettsider som har både undervisningsopplegg og gøyale tiltak man kan sett i gang, som f.eks. «Dizzy Goal Challenge»: <http://www.globalgoals.org/dizzy-goals/>. På samme nettside www.globalgoals.org kan du finne flere tips til hva man kan gjøre som enkelt individ eller skole. Kanskje skal du ta en «selfie» med ett av de nye bærekraftsmålene? På FN-sambandets nettsider www.fn.no finnes også undervisningsopplegg, filmer m.m. om de nye bærekraftsmålene. En oppfordring til folkehøgskolene er å dele på sosiale medier alt det dere setter i gang av tiltak – så blir kanskje andre inspirert til å gjøre det samme!

Internasjonalt seminar – Læring for bærekraftig utvikling

26.–27. november arrangerer IU Internasjonalt seminar i Oslo med tema *Læring for bærekraftig utvikling*. Her får deltakerne kunnskap og inspirasjon til hvordan man kan jobbe med bærekraft på skolene og det blir også god tid til erfaringsdeling mellom deltakerne.

Frist for påmelding 1. november. Mer informasjon www.folkehogskole.no/iu.
Kontakt Brita Phuthi:
brita@folkehogskole.no

NORDISK ETTERUTDANNING – KUNNSKAP FOR BÆREKRAFTIG UTVIKLING

Nordisk nettverk for voksnes læring (NVL) har fått midler til runde to av utdanningen «kunnskap for bærekraftig utvikling».

Kurset er delt inn i fire samlinger á tre dager, hvor deltakerne jobber med praktiske prosjekter for bærekraftig utvikling for egen eller annens organisasjon. Samlingene finner sted i Norge, Sverige, Danmark og Finland. Under samlingene presenteres ulike lokale bærekraftige pedagogiske og praktiske løsninger, og eksempler på samarbeid med ulike aktører og organisasjoner. Deltakerne vil også jobbe i mindre grupper som møtes virtuelt hvor man presenterer, diskuterer og evaluerer hverandres prosjekter.

Læringsmål

Basert på teori, metoder og praksis får deltakerne utdype sin kunnskap om bærekraftig utvikling fra et økologisk, økonomisk og sosialt perspektiv. Bevissthet om de lokale og globale samfunnsutfordringer og hvilke muligheter som finnes. Lokale eksempler på hvordan fremme en bærekraftig utvikling, ved for eksempel kurs, opplæring og lærings-situasjoner der voksne er involvert.

Læringsutbytte

Målet er at deltakerne skal være i stand til å omsette kunnskap til handling. Evne til å forstå, bruke og utvikle styrken til det nordiske fellesskap for en bærekraftig verden. Deltakerne får intensivere sitt arbeid med bærekraftig utvikling, med utgangspunkt i sitt eget utviklingsarbeid. Man får jobbe i tverrfaglige grupper, får utvidet sitt nettverk og får innsikt i hvordan man arbeider med bærekraft i de nordiske landene.

Påmeldingsfrist: 11. desember 2015.
For mer informasjon, se www.nvl.org/hallbar-utveckling
Kontakt: Kirsten Paaby:
kirsten@idebanken.no eller Ellen Stavlund: ellen.stavlund@vofo.no

COWSPIRACY – EN DOKUMENTAR OM KJØTT, MAKT OG KLIMA

Den amerikanske dokumentaren «Cowspiracy» (2014) tar opp en rekke problemstillinger knyttet til klimautslipp fra kjøtt- og melkeproduksjon. Overraskende nok viser dokumentaren at mange miljøorganisasjoner velger å ikke fokusere på husdyrhold som klimasynder, selv om utslippene forbundet med dette er høyere enn alle transportutslipp globalt.

«Miljøorganisasjonene ber oss sykle til jobben, resirkulere søpla og slukke lyset. Når det kommer til vårt høye kjøttforbruk – en virkelig klimaversting – er det imidlertid stille. Det kan se ut som om elefantene i rommet hos miljøorganisasjonene faktisk er ei ku.», skriver norsk vegansamfunn om dokumentaren til Kip Andersen. Sammen med Utviklingsfondet inviterer de til debatt om hvorfor miljøorganisasjonene er så stille når det gjelder husdyrhold og klimautslipp mandag 8. desember i Oslo.

I folkehøgskolen er det mer og mer fokus på å spise mer grønt og mindre kjøtt, noe som er bærekraftig, både når det gjelder helse, dyrevelferd, økonomi og klima/miljø. Cowspiracy er en viktig dokumentar som kan være fin å bruke i undervisning på folkehøgskolen for å skape debatt omkring bærekraftige tiltak og maktstrukturer i verden.

Les mer: www.cowspiracy.com
Dokumentaren er bl.a. tilgjengelig på Netflix.

BRITA PHUTHI

STØTTEANNONSER TIL FOLKEHØGSKOLEN

AGDER FOLKEHØGSKOLE

4640 Søgne
Tlf.: 38 16 82 00
Rektor: Reidar Nilsen
www.agder.fhs.no

ARBEIDERBEVEGELSENS FOLKEHØGSKOLE, RINGSÅKER

2390 Moelv
Tlf.: 62 35 73 70
Rektor: Ola Bergum
www.afr.fhs.no

BUSKERUD FOLKEHØGSKOLE

3322 Darbu
Tlf.: 31 90 96 90
Rektor: Grete Strømsøyen
www.buskerud.fhs.no

BØMLØ FOLKEHØGSKOLE

5437 Finnås
Tlf.: 53 42 56 50
Rektor: Magne Grøneng Flokenes
www.bomlo.fhs.no

ELVERUM FOLKEHØGSKOLE

2408 Elverum
Tlf.: 62 43 52 00
Rektor: Per Egil Andersen
www.elverumfhs.no

FANA FOLKEHØGSKOLE

5259 Hjellesstad-Bergen
Tlf.: 55 52 63 60
Rektor: Kari H. Birkeland
www.fana.fhs.no

FJORDANE FOLKEHØGSKOLE

Boks 130, 6771 Nordfjordeid
Tlf.: 57 88 98 80
Rektor: Arne Hagen
www.fjordane.fhs.no

FOLLO FOLKEHØGSKOLE

1540 Vestby
Tlf.: 64 98 30 50
Rektor: Jan Martin Medhaug
www.follo.fhs.no

FOSEN FOLKEHØGSKOLE

7100 Rissa
Tlf.: 73 85 85 85
Rektor: Wiggo Sten Larsen
www.fosen.fhs.no

HADELAND FOLKEHØGSKOLE

2760 Brandbu
Tlf.: 61 33 96 00
Rektor: Tor Kristen Grindaker
www.hafos.no

HALLINGDAL FOLKEHØGSKOLE

3550 Gol
Tlf.: 32 07 96 70
Rektor: Mai-Evy Bakken
www.hallingdal.fhs.no

HARDANGER FOLKEHØGSKOLE

5781 Lofthus
Tlf.: 53 67 14 00
Rektor: Trond Instebø
www.hardanger.fhs.no

IDRETTSSKOLEN – NUMEDAL FOLKEHØGSKOLE

3626 Rollag
Tlf.: 31 02 38 00
Rektor: Sølvi Pettersen
www.idrettsskolen.com

JÆREN FOLKEHØGSKOLE

4352 Kleppe
Tlf.: 51 78 51 00
Rektor: Dag Folkvord
www.jarenfhs.no

KARMØY FOLKEHØGSKOLE

4291 Kjøpervik
Tlf.: 52 84 61 60
Rektor: Kjell Arne Medhaug
www.karmoy.fhs.no

LOFOTEN FOLKEHØGSKOLE

8310 Kabelvåg
Tlf.: 76 06 98 80
Rektor: Brynjar Tollefsen
www.lofoten.fhs.no

MANGER FOLKEHØGSKOLE

5936 Manger
Tlf.: 56 34 80 70
Rektor: Geir Rydland
www.manger.fhs.no

MØRE FOLKEHØGSKOLE

6151 Ørsta
Tlf.: 70 04 19 99
Rektor: May Kristin Bolli
www.more.fhs.no

NAMDALS FOLKEHØGSKOLE

7870 Grong
Tlf.: 74 33 20 00
Rektor: Bjørn Olav Nicolaisen
www.namdals.fhs.no

NANSENSKOLEN

2609 Lillehammer
Tlf.: 61 26 54 00
Rektor: Unn Irene Aasdalen
www.nansenskolen.no

NESTOR MELSOMVIK

3159 Melsomvik
Tlf.: 33 33 55 00
Rektor: Terning Dahl-Hansen
www.nestorutvikling.no

NORDISKA FOLKEHØGSKOLAN

Box 683-SE-442 31 Kungälv, Sverige
Tlf.: 00 46 303 20 62 00 vx
Rektor: Hans-Åke Höber
www.nordiska.fhsk.se

NORDMØRE FOLKEHØGSKOLE

6650 Surnadal
Tlf.: 71 65 89 00
Rektor: Kristian Lund Silseth
www.nordmore.fhs.no

NORD-NORSK PENSJONISTSKOLE

8920 Sømna
Tlf.: 75 02 92 80
Rektor: Geir Nydahl
www.nordnorsk-pensjonistskole.no

PASVIK FOLKEHØGSKOLE

9925 Svanvik
Tlf.: 78 99 50 92
Rektor: Ketil Foss
www.pasvik.fhs.no

PEDER MORSET FOLKEHØGSKOLE

7584 Selbustrand
Tlf.: 73 81 20 00
Rektor: Einar Hermansen
www.pedermorset.no

RINGEBU FOLKEHØGSKOLE

2630 Ringeby
Tlf.: 61 28 43 60
Rektor: Rolf Joar Stokke
www.ringeby.fhs.no

RINGERIKE FOLKEHØGSKOLE

3510 Hønefoss
Tlf.: 32 17 99 00
Rektor: Morten Eikenes
www.ringerike.fhs.no

ROMERIKE FOLKEHØGSKOLE

2050 Jessheim
Tlf.: 63 97 09 10
Rektor: Haldis Brubæk
www.romerike.fhs.no

SELJORD FOLKEHØGSKOLE

3840 Seljord
Tlf.: 35 05 80 40
Rektor: Arve Husby
www.seljord.fhs.no

SETESDAL FOLKEHØGSKOLE

4747 Valle
Tlf.: 924 23 106
Rektor: Stig W. Ågedal-Mortensen
www.setesdal.fhs.no

SKIRINGSSAL FOLKEHØGSKOLE

3232 Sandefjord
Tlf.: 33 42 17 90
Rektor: Knut Søyland
www.skiringssal.fhs.no

SKJEBERG FOLKEHØGSKOLE

1747 Skjeberg
Tlf.: 69 11 75 60
Rektor: Lene Dyrkorn
www.skjeberg.fhs.no

SKOGEN FOLKEHØGSKOLE

7620 Skogn
Tlf.: 74 08 57 20
Rektor: Lars Waade
www.skogn.fhs.no

SOGNDAL FOLKEHØGSKOLE

Pb 174, 6851 Sogndal
Tlf.: 57 62 75 75
Rektor: Ole Karsten Birkeland
www.sogndal.fhs.no

SOLBAKKEN FOLKEHØGSKOLE

2100 Skarnes
Tlf.: 62 96 70 70
Rektor: Rune Sødal
www.solbakken.fhs.no

SOLTUN FOLKEHØGSKOLE

9440 Evenskjær
Tlf.: 77 08 99 30
Konstituert rektor: Gunnar Arne Erikson
www.soltun.fhs.no

SUND FOLKEHØGSKOLE

7670 Inderøy
Tlf.: 74 12 49 00
Rektor: Tore Haltli
www.sundfhs.no

SUNNHORDLAND FOLKEHØGSKOLE

5455 Halsnøy Kloster
Tlf.: 53 47 01 10
Rektor: Mona Økland
www.sunnfolk.no

TONEHEIM FOLKEHØGSKOLE

2322 Ridabu
Tlf.: 62 54 05 00
Rektor: Jon Krognæs
www.toneheim.no

TOTEN FOLKEHØGSKOLE

2850 Lena
Tlf.: 61 14 27 00
Rektor: Live Hokstad
www.toten.fhs.no

TORSHUS FOLKEHØGSKOLE

7320 Fannrem
Tlf.: 72 47 98 50
Rektor: Torkjell Solem
www.torshus.com

TRONDARNES FRILYNTÉ FOLKEHØGSKOLE

9404 Harstad
Tlf.: 77 04 00 77
Rektor: Erlend Welander
www.trondarnes.fhs.no

TRONDERTUN FOLKEHØGSKOLE

7227 Gimse
Tlf.: 72 85 39 50
Rektor: Ronald Nygård
www.trondertun.no

VEFSN FOLKEHØGSKOLE

8665 Mosjøen
Tlf.: 75 17 24 11
Rektor: Cathrine Markussen
www.vefsnfolkehogskole.no

VOSS FOLKEHØGSKOLE

5700 Voss
Tlf.: 56 52 90 40
Rektor: Lasse Sandberg
www.voss.fhs.no

ÅL FOLKEHØGSKOLE OG KURSSENTER FOR DØVE

3570 Ål
Tlf.: 32 08 26 00 – TekstTlf.: 32 08 26 01
Rektor: Berglind Stefansdottir
www.al.fhs.no

ÅSANE FOLKEHØGSKOLE

5109 Hylkje
Tlf.: 55 39 51 90
Rektor: Bjørn Berentsen
www.aasane.fhs.no

B-BLAD

RETURADRESSE:
FOLKEHØGSKOLEFORBUNDET
PB 420 SENTRUM
0103 OSLO

TEKST- OG DIKTSTAFETTEN:

Tore Østvang er teaterlærer på Romerike Folkehøgskole. Han sender stafettspinnen videre til Geir Prøven på Elverum Folkehøgskole, skolen hvor Tore Østvang som student hadde undervisningspraksis. Han fulgte rektor Sigmund Mørens litteraturtimer, og ble inspirert av teaterhistoriker Olav Dalgard til teaterstudier og etterhvert teaterlærerjobb på Romerike under Reidar Skagstad. Diktet er hentet fra *Om disse steinane tala* av Ola Jonsmoen (Noregs Boklag 1973/1982.)

SALIG HENSOVET

Mor til femten.
Berre sju voks opp,
tre jenter, fire gutar.
Den eldste fekk garden.
Det er eit slit
årvisst vere mor
og stri i bar'seng,
men det er fint å kjenne
barn mot brystet
varme, krevjande lepper
og ha mjølk til dei.
Eg sa det òg til mannen min
enda eg fann ikkje rette orda:
Eg er glad i deg framleis
men ti er nok.
Han lo og sa ja
men vi fekk femten likevel.
Eg gret kvar gong
dei bar ut dei små kistene
men fekk aldri stunder
til retteleg å sørgje.
Tru meg
livet er ikkje vondt å leve.

MARET STORHAUG, F. 1850 – D. 1931.

Diktene bruker jeg til et monolog/dikt-prosjekt med elevene for å gi dem en første innføring i teaterpedagogen Stanislavskis begrep *gitte omstendigheter*. Et helt liv komprimert ned til noen få linjer, formulert av en fantastisk dikter.

Vennlig hilsen Tore Østvang